

Bureau Advies Research Training
voor non-profit en overheid

TOM volgt zijn talenten
*Eindrapport over de eerste peiling
van het talentevolgonderzoek 2013-2017
in opdracht van het Fonds voor Cultuurparticipatie*

Juni 2014
Koen van Eijck
Margreet Windhorst
Peter van der Zant

Samenvatting en conclusies

In opdracht van het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) volgen Erasmus Universiteit Rotterdam en Bureau ART vier jaar lang 1.100 jonge talenten in de kunsten (theater, klassieke muziek, popmuziek, urban en multidisciplinair). Deze talenten zijn deelnemers aan de dertien projecten die het FCP subsidieert in het kader van de regeling Talentontwikkeling en Manifestaties (TOM) en aan vier theaterscholen/ gezelschappen. De jonge talenten wordt verzocht in de periode 2013 - 2017 vier maal een vragenlijst in te vullen. Dit is de rapportage over de eerst meetronde, die in december 2013 en januari 2014 plaatsvond. In deze eerste ronde vulden 633 van de 1.100 jonge talenten de vragenlijst in (respons 58%).

Samenstelling groep

De groep respondenten bestaat voor 66% uit meisjes en 34% jongens. Jongens zijn in meerderheid bij de popmuziek, de meisjes bij de disciplines klassiek, theater, urban en multidisciplinair.

Van de deelnemers is 44% tussen de 15 en 18 jaar. Ruim een vijfde is ouder dan 21, bijna een vijfde is jonger dan 15.

Schoolkeuze, beroep en beroepsperspectief

87% van de deelnemers zit nog op school. Ruim een derde (36%) volgt vwo/ gymnasium. Deelnemers aan urban projecten volgen het vaakst vmbo of mbo. De vwo'ers / gymnasiasten zijn sterk oververtegenwoordigd in de disciplines klassiek, theater en multidisciplinair. Ook van de popmusici volgt een ruime meerderheid een hogere opleiding.

Van de deelnemers die havo/ vwo volgen, heeft 69% al een profiel gekozen. In vergelijking met het landelijke beeld hebben zij relatief veel vaker het profiel Cultuur en maatschappij gekozen.

Ruim de helft van de deelnemers die vmbo volgen, heeft al een leerweg gekozen; de meesten (64%) hebben de theoretische leerweg gekozen.

Een meerderheid (65%) van de mbo-studenten volgt een kunstzinnige of creatieve opleiding. Bij de hbo-studenten volgt 71% een opleiding op het gebied van kunst en cultuur (m.n. conservatorium), bij de studenten aan de universiteit is dat een vijfde (21%).

De meeste deelnemers weten al of ze na de huidige school een volgende opleiding gaan volgen; in bijna de helft van de gevallen is dat een opleiding op het gebied van kunst en cultuur.

Ruim drie kwart (78%) weet (zeker of wel zo'n beetje) wat ze later willen worden; daarvan denkt ruim twee derde aan iets op kunstzinnig of creatief gebied. Bij 65% gaat het daarbij een kunstzinnige opleiding op hbo-niveau, bij 9% om een opleiding op mbo-niveau.

13% van de deelnemers volgt geen voltijds opleiding meer; 42% hiervan werkt als zelfstandige, een kwart in loondienst.

Cultuurparticipatie

Aan de deelnemers werd gevraagd hoe vaak zij het afgelopen jaar in hun vrije tijd naar een culturele voorstelling of instelling waren geweest. Daarbij werd de indeling van het SCP gebruikt. De deelnemers blijken het vaakst naar bioscoop/ filmhuis, toneel/ theater/ cabaret en dance- en technofeesten te gaan. Ze gaan veel vaker naar culturele voorstellingen dan andere jongeren.

De omvang en aard van deze receptieve cultuurparticipatie hangt sterk samen met de discipline die de deelnemers beoefenen. Zo gaat drie kwart van deelnemers aan programma's op het gebied van klassieke muziek in hun vrije tijd regelmatig (4x per jaar of vaker) naar uitvoeringen van klassieke muziek; bijna de helft van jonge talenten die actief zijn in een theaterschool of – gezelschap gaat in hun vrije tijd regelmatig naar theater- en cabaretvoorstellingen, enzovoorts.

Gevraagd naar actieve cultuurparticipatie, dan blijken de jonge talenten naast de discipline die ze in het kader van het talentontwikkelingsproject beoefenen (muziek maken, toneel spelen, dansen e.d.) vaak ook nog activiteiten in andere kunstdisciplines te ontplooiën. Gemiddeld ontplooiën de jonge talenten in drie disciplines activiteiten. Vanaf hun 16de jaar neemt het aantal disciplines per deelnemer af. Vanaf deze leeftijd geldt dat deelnemers zich naarmate ze ouder worden meer gaan focussen op een beperkt aantal disciplines.

De jonge talenten beoefenen niet alleen vaker dan andere jongeren een kunstdiscipline (hetgeen niet verwonderlijk is, omdat zij immers meedoen aan het onderzoek *omdat* ze een vorm van kunst beoefenen), maar beoefenen ook vaker *meerdere* kunstdisciplines.

Het aantal uren per week dat de jonge talenten aan deze activiteiten besteden varieert sterk. Bijna de helft besteedt er hooguit 10 uur per week aan, 14% zegt er meer dan 30 uur per week aan te besteden. Deelnemers aan projecten in de disciplines klassieke muziek, popmuziek en urban besteden meer tijd aan hun activiteiten dan deelnemers in de discipline theater.

Ondersteuning van talentontwikkeling

Ouders spelen een heel belangrijke rol bij de ondersteuning van talentontwikkeling, bij klassieke muziek en theater nog iets meer dan bij de andere disciplines. Bij urban en pop zorgen ook de vrienden/ vriendinnen voor veel steun. Docenten buiten school zijn voor alle kunstdisciplines een belangrijke bron van steun, terwijl de rol van leerkrachten op school beperkt is.

Eerdere ervaringen

Van alle deelnemers heeft 62% vroeger bij een instelling of gezelschap deelgenomen aan lessen, oefeningen, repetities en/ of cursussen bij een docent of een (andere) professional; 45% heeft dat (ook) gedaan bij een particuliere docent.

Van alle deelnemers heeft 21% (m.n. in klassieke muziek, popmuziek en multidisciplinair) al eens eerder deelgenomen aan een wedstrijd/ concours; 19% heeft al eens eerder in een orkest gespeeld, 15% in een theatergroep. Van alle deelnemers geeft 7% (m.n. deelnemers in de popmuziek) aan te hebben deelgenomen aan activiteiten op Internet/ YouTube e.d. om hun talenten te ontwikkelen; zij noemen o.a. online cursussen, youtube filmpjes, battles e.d.

De motivatie

Het zijn vooral de ouders en docenten van kunstcentra/ muziekscholen/ theaterscholen die de jonge talenten hebben aangemoedigd om te gaan deelnemen aan het (TOM-)project. Ook vrienden spelen echter een belangrijke rol. Er zijn duidelijke verschillen tussen de disciplines. De schooldocent speelt een opvallend grote rol in de klassieke discipline, de ouders bij theater, klassiek en multidisciplinair, vrienden bij urban, popmuziek en multidisciplinair. Popmusici hebben overigens opvallend weinig aanmoediging van volwassenen nodig.

De belangrijkste reden voor de jongeren om aan het (TOM-)project deel te nemen is dat zij zich verder wilden ontwikkelen. Ook was het voor veel deelnemers belangrijk om met gelijkgestemden de eigen talenten te ontwikkelen. Het streven naar bekendheid of erkenning in de toekomst speelt daarentegen een beperkte rol.

Ervaringen met de projecten

De deelnemers kregen een aantal stellingen voorgelegd over het (TOM-)project/ programma waaraan zij thans deelnemen. Uit de scores blijkt dat zij in de projecten mensen ontmoeten die hun passie delen, dat zij er veel leren en dat de contacten met de andere deelnemers meestal goed zijn. Het laagst wordt gescoord op de stelling 'Je moet hard werken om mee te kunnen komen'.

De deelnemers zijn over het algemeen tevreden over de adviezen van docenten/ begeleiders/ juryleden over hoe zij zich verder kunnen ontwikkelen. Ook vinden ze in grote meerderheid dat docenten/ begeleiders hen enthousiast weten te maken.

Voor wat betreft de effecten van het (TOM-)project, denken de meeste deelnemers dat zij er meer zelfvertrouwen door krijgen, een realistischer beeld krijgen van hun eigen talenten en dat de deelname helpt bij de keuze om amateur te blijven of professional te worden. Ook zijn de sociale contacten die zij in het project opdoen belangrijk. Ongeveer de helft van de deelnemers denkt dat deelname helpt om toegelaten te worden tot vakopleidingen.

Over de gehele linie worden de projecten positief gewaardeerd. Op de stellingen aan de hand waarvan de verschillende aspecten worden beoordeeld, liggen de gemiddelde waardes veelal rond 4 (op een vijfpuntschaal). De verwachte effecten worden iets lager beoordeeld, maar ook nog in ruime meerderheid boven 3,5.

De motieven waarom talenten aan de projecten deelnemen hangen sterk samen met hun evaluatie van het project en hun inschatting van de effecten. Deelnemers die sterk gemotiveerd worden door roem en succes beoordelen de projecten minder positief dan deelnemers voor wie zelfontplooiing als motief voorop staat. Deze laatste groep verwacht ook meer positieve effecten van deelname. Wat het project in de ogen van de deelnemers oplevert is daarnaast sterk afhankelijk van de mate waarin het (gezamenlijke) leerproces en de kwaliteit van de begeleiding worden gewaardeerd.

Doorstromen naar vakopleiding

Ongeveer de helft van de respondenten geeft als motief dat deelname de kansen vergroot om toegelaten te worden tot een kunstzinnige vakopleiding. Dit motief speelt in alle disciplines een rol, maar het minst bij popmuziek.

Gevraagd naar de ervaringen met het project is 45% het (helemaal) eens met de stelling dat deelname aan het project inderdaad helpt om toegelaten te worden tot vakopleidingen. Ook dit geldt voor alle disciplines, het meest voor klassieke muziek, het minst voor popmuziek.

Inhoudsopgave

	blz.
Samenvatting en conclusies	2
1. Inleiding	7
2. De deelnemers aan het onderzoek	8
3. Schoolkeuze en beroepsperspectief	13
4. Actieve en receptieve cultuurparticipatie	18
5. Ondersteuning van talentontwikkeling	25
6. Eerdere ervaringen	26
7. De motivatie	28
8. Ervaringen met het project	32
9. Effecten van het project	35
10. Oorzaken en gevolgen van motieven, evaluaties en verwachte effecten	38
Bijlage 1: Vragenlijst eerste peiling	

1. Inleiding

In opdracht van het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Landelijke Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst voeren de Erasmus Universiteit Rotterdam en Bureau ART gezamenlijk een volgonderzoek uit bij een groep van zo'n 1.100 jonge talenten in de kunsten, in de leeftijd van 12 tot 30 jaar. De deelnemers aan het onderzoek ontvangen in een periode van drie jaar vier maal een uitnodiging om een digitale vragenlijst in te vullen. Zo kan in kaart worden gebracht hoe jonge talenten zich ontwikkelen en welke stappen ze zetten in deze talentontwikkeling.

In hoofdstuk 2 bespreken we enkele kenmerken van de deelnemers aan het onderzoek. Hoofdstuk 3 gaat in op de schoolkeuze en het beroepsperspectief van de deelnemers. Hoofdstuk 4 bespreekt de actieve en receptieve cultuurparticipatie van de deelnemers en hoofdstuk 5 de steun die ze bij hun talentontwikkeling ondervinden. Hoofdstuk 6 gaat kort in op de eerdere ervaringen van de deelnemers, hoofdstuk 7 op de motivatie om te gaan deelnemen aan het huidige (TOM-)project. In hoofdstuk 8 worden de ervaringen met het project tot nu toe besproken. Hoofdstuk 9 gaat in op de effecten die deelnemers van hun deelname verwachten. In hoofdstuk 10 wordt gekeken naar de relaties tussen motieven van deelnemers om deel te nemen, hun ervaringen tot nu toe en de verwachte effecten. In de bijlage is de vragenlijst opgenomen.

2. De deelnemers aan het onderzoek

De volgende 17 projecten/ instellingen (alle 13 TOM-projecten plus 4 theaterscholen/ gezelschappen: Meeuw, NiznO, Jeugdtheaterhuis en De Noorderlingen) doen mee aan het volgonderzoek¹.

De Grote Prijs van Nederland: nationale competitie voor jong muziktalent met een eigen repertoire en live show. Inmiddels uitgebreid met een professionaliseringstraject waarbij deelnemers optreedmogelijkheden worden geboden en steun krijgen van professionals op het gebied van organisatie en promotie.

De Noorderlingen: is een combinatie van een theatervooropleiding en een productiehuis voor professioneel jongerentheater. De Noorderlingen geeft lessen en trainingen aan jongeren in de leeftijd 13 t/m 18 jaar. Daarnaast maakt De Noorderlingen voorstellingen, geregisseerd door professionele regisseurs en gespeeld door jongeren.

Don't Hit Mama: combineert theater en urban dans in voorstellingen. Amateurs en semiprofessionals met uiteenlopende stijlen, visies en ambities worden daarbij getraind en gecoacht in diverse opleidingstrajecten.

DOX: biedt een alternatieve leerroute naar de professionele theaterpraktijk of het kunstvakonderwijs via parttime of fulltime opleidingstrajecten in de zogeheten XL of XS trainingstrajecten. Ook jonge trainers en docenten krijgen mogelijkheden tot bijscholing.

Epitome Entertainment: platform van de urban scene dat naast een podium ook competities, netwerkbijeenkomsten, masterclasses en uitwisselingsprojecten biedt.

JeugdOrkest Nederland: landelijk symfonieorkest voor jonge musici die deelnemen aan drie projecten waarin zij via optredens kennismaken met de beroepspraktijk. Zij krijgen ook muziekleer en begeleiding bij podiumpresentatie, alsmede houding- en bewegingsleer.

Jeugdtheaterhuis: Jeugdtheaterschool in Zuid Holland die kinderen en jongeren wil stimuleren om theater tot een zinvol deel van hun leven te maken. Het Jeugdtheaterhuis heeft vestigingen in zes middelgrote gemeenten in de provincie Zuid Holland.

Kunstbende: wedstrijd voor jong creatief talent waarbij winnaars in de meest uiteenlopende categorieën een vervolgtraject krijgen aangeboden met daarin een brede oriëntatie in het werkveld, stimuleringsprijzen, optredens en coaching.

Meeuw: Jeugdtheaterschool in Leeuwarden waar jonge theatertalenten uit heel Friesland scholing krijgen in het theatervak. Daarnaast worden producties gemaakt en jonge professionele makers uitgenodigd om voorstellingen te maken.

¹ De beschrijvingen van de TOM-projecten zijn ontleend aan de analyse die het LKCA in 2013 maakte van de plannen van deze projecten.

NiznO: Theaterwerkplaats in Assen voor jongeren uit Drenthe, Friesland, Groningen en Overijssel. Kern van de activiteiten is het ontwikkelen van talent bij de deelnemers. NiznO biedt de deelnemers de kans om het vak in de praktijk te leren en zich voor te bereiden op een studie aan één van de Nederlandse Theaterscholen.

NJO: stelt getalenteerde jonge musici in de gelegenheid zich onder leiding van coaches en dirigenten te bekwamen in orkest- en samenspel. Ze kunnen bovendien kennismaken met een breed repertoire en zich presenteren aan het publiek.

Popsport: Popsport ontwikkelde het PopSport Coachingsprogramma voor jongeren uit het voortgezet onderwijs op creatief, artistiek, zakelijk en sociaal gebied en het PopSport Network waarin (oud)deelnemers kennis en ervaring kunnen uitwisselen en zichzelf kunnen presenteren aan een groot publiek.

Prinses Christina Concours: begeleidt deelnemers verder op het gebied van zowel klassieke als jazzmuziek. De vervolgtrajecten voor de winnaars bestaan uit masterclasses, workshops en advies en ondersteuning.

Het Ricciotti Ensemble: symfonieorkest voor jonge conservatoriumstudenten dat jaarlijks drie tournees onderneemt naar gevangenis, dorpspleinen, probleemwijken, asielzoekerscentra en busstations. Het ensemble ontwikkelt daarvoor nieuw gearrangeerd repertoire rondom een maatschappelijk thema.

Solid Ground: hiphopschool die laat kennismaken met de principes van hiphop en de bijbehorende cultuurkennis en vervolgens aanzet tot het maken van eigen producties onder begeleiding van professionals (waarbij andere disciplines ook aan de orde komen).

Stichting Spin Off: jaarlijks, landelijke urban dance wedstrijd die bestaat uit diverse voorrondes en een finale, vergezeld van workshops, lectures en educatieprojecten. Nu ook met een choreografiwedstrijd voor gevorderde dansers en groepen (inclusief coachingstraject).

Vocaal Talent Nederland: drie koren (kinderkoor, het jeugdkoor en jongenskoor) krijgen diverse opleidingstrajecten onder leiding van docenten en dirigenten.

Deze 17 projecten hebben in totaal 1099 deelnemers aan het onderzoek bij de onderzoekers aangemeld. Daarvan hebben er 633 de vragenlijst ingevuld, een gemiddelde respons van 58%.

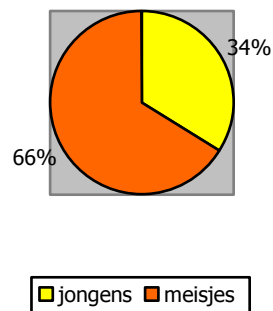
	Discipline	Aantal respondenten	Respons percentage
Jeugdorkest Nederland	Klassiek	48	61%
Kunstbende	Multidisciplinair	56	33%
Prinses Christina Concours	Klassiek	13	43%
Grote Prijs	Popmuziek	17	47%
Theatergroep NiznO	Theater	15	71%
De Noorderlingen	Theater	5	50%
Jeugdtheaterhuis	Theater	149	58%
Meeuw Theaterschool	Theater	47	76%
Don't Hit Mama	Urban	21	40%
DOX	Urban	34	83%
Epitome Entertainment	Urban	75	94%
NJO	Klassiek	34	48%
Vocaal Talent Nederland	Klassiek	57	83%
Ricciotti Ensemble	Klassiek	32	63%
Popsport	Popmuziek	9	23%
Spin Off	Urban	9	24%
Solid Ground	Urban	12	67%

In het onderzoek worden verschillende maatregelen genomen om een goede respons te verkrijgen:

- De deelnemers ontvangen niet alleen een mail met een link naar de vragenlijst, maar na ongeveer twee weken een herinneringsmail.
- De begeleiders van elk project krijgen na elke peiling een rapportage op maat over de 'eigen' deelnemers. Deze rapportage kan worden gebruikt voor de interne evaluatie van het project en eventueel als onderdeel fungeren van de verantwoording aan de (huidige of potentiële) financiers. Zo hebben de projecten er zelf belang bij, dat zoveel mogelijk deelnemers de vragenlijsten invulden.
- Aan de begeleiders van de projecten wordt gevraagd hun deelnemers te stimuleren de vragenlijst in te vullen. Wanneer na enkele weken de respons uit een bepaald project achterblijft, wordt de betreffende begeleiders nogmaals verzocht hun deelnemers te wijzen op het belang van het invullen van de vragenlijst.
- Bij elke peiling wordt een Ipad verloot onder de deelnemers die de vragenlijst daadwerkelijk invulden.

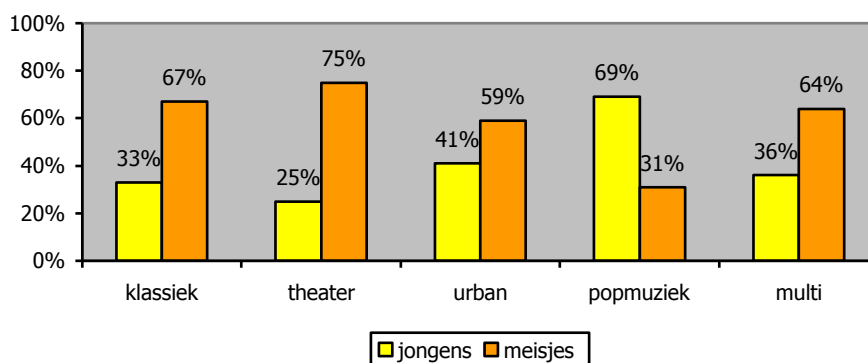
De groep respondenten bestaat voor 66% uit meisjes en 34% jongens (grafiek 2.1).

Grafiek 2.1: Verdeling jongens – meisjes (N=633)

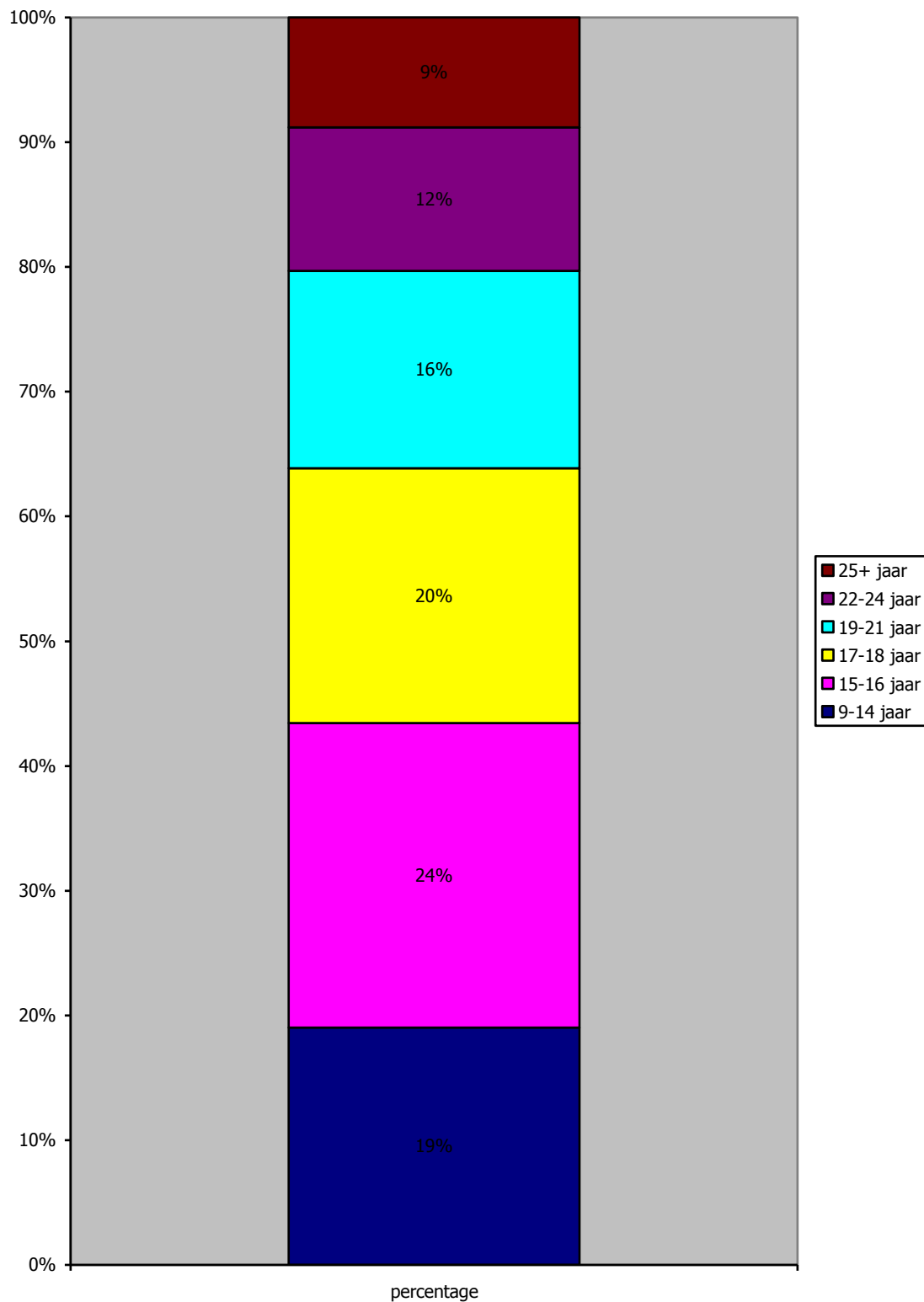
Jongens zijn in meerderheid bij de popmuziek, de meisjes bij de disciplines klassiek, theater en urban (grafiek 2.2). Ook bij multidisciplinair (Kunstbende) zijn meisjes ruimer vertegenwoordigd.

Grafiek 2.2: Verdeling jongens – meisjes, per discipline (N klassiek = 184, theater = 216, urban = 151, popmuziek = 26, multi = 56)

Van de deelnemers is 44% tussen de 15 en 18 jaar. Een vijfde (21%) is ouder dan 21, een vergelijkbaar percentage (19%) is jonger dan 15.

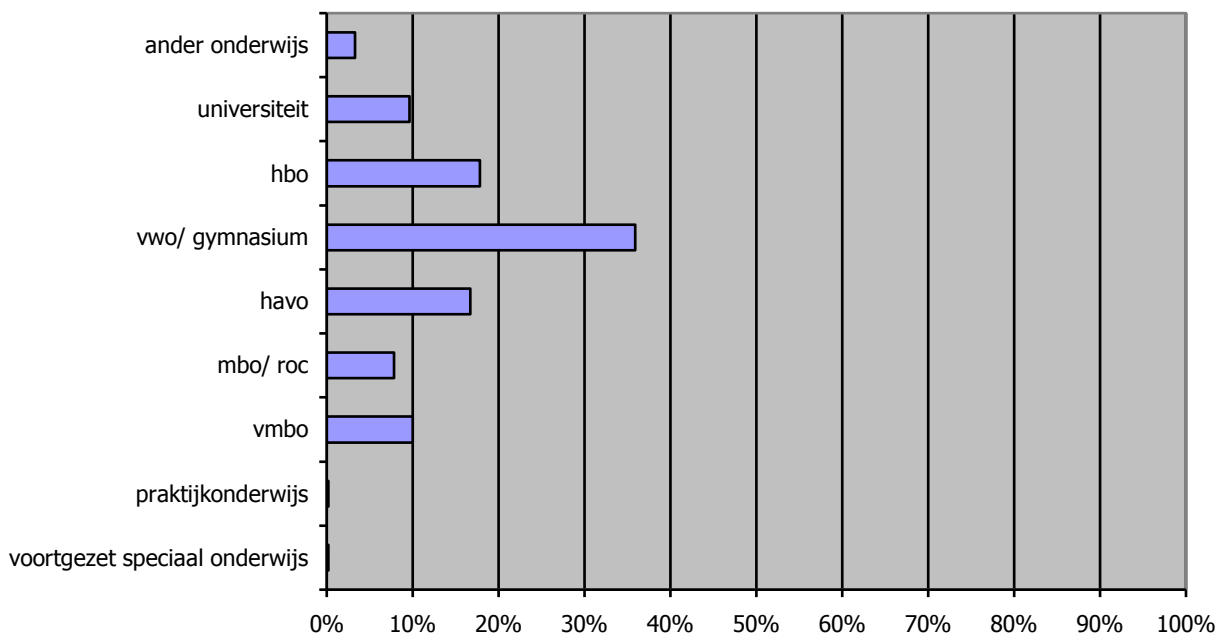
Grafiek 2.3: Leeftijd deelnemers

3. Schoolkeuze en beroepsperspectief

87% van de deelnemers zit nog op school. Ruim een derde (36%) van hen volgt vwo/ gymnasium.

Grafiek 3.1: Wat voor onderwijs volg je? (N=551)

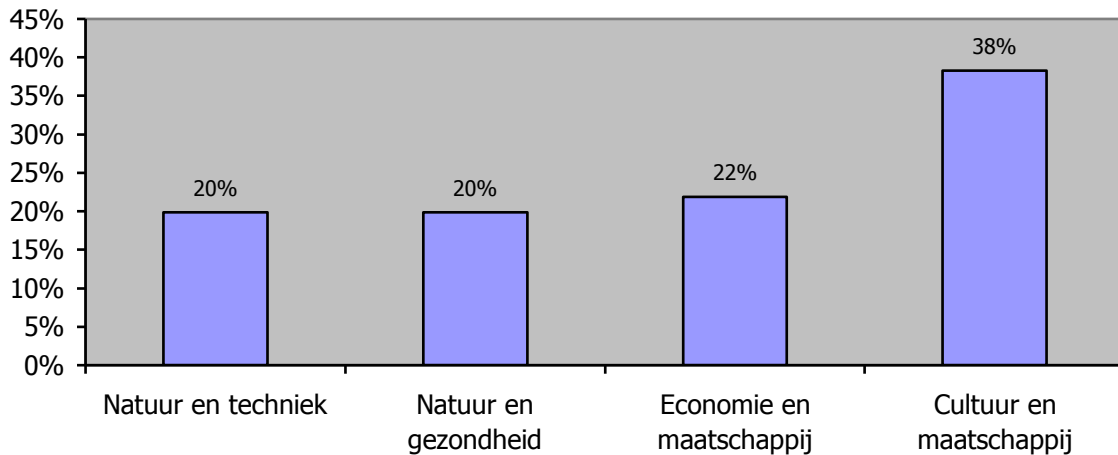
Wanneer de opleidingsniveaus worden uitgesplitst naar discipline, blijken de deelnemers aan urban het vaakst vmbo of mbo te volgen. De vwo'ers / gymnasiasten zijn sterk oververtegenwoordigd in de disciplines klassiek, theater en multidisciplinair. Ook van de popmuzici volgt een ruime meerderheid een hogere opleiding (tabel 3.2). De relatie tussen discipline en onderwijstype is sterk significant.

Tabel 3.2: Onderwijs deelnemers naar discipline (N=551)

	vmbo	mbo	havo	vwo/ gymnasium	hbo	univer- siteit
Klassiek	1%	1%	6%	40%	32%	21%
Theater	14%	4%	31%	47%	3%	1%
Urban	26%	27%	5%	12%	22%	8%
Popmuziek	0%	14%	7%	14%	43%	21%
Multidisciplinair	0%	10%	25%	43%	14%	8%

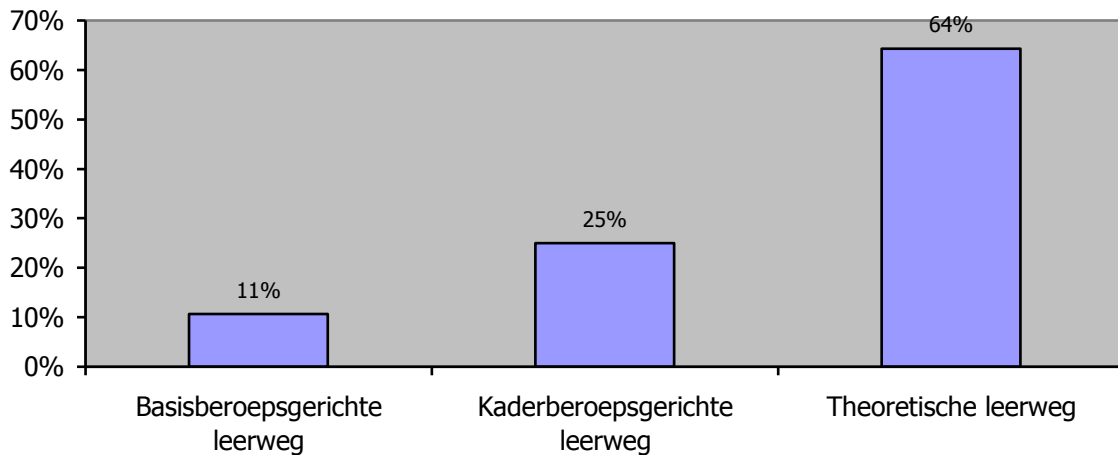
Van de deelnemers die havo/ vwo volgen, heeft 69% al een profiel gekozen. In vergelijking met het landelijke beeld viel de keuze veel vaker op het profiel Cultuur en maatschappij² (grafiek 3.3).

Grafiek 3.3: Keuze profiel in havo/ vwo (N=201)

Ruim de helft (53%) van de deelnemers die vmbo volgen heeft al een leerweg gekozen, de meesten (64%) de Theoretische leerweg, 25% de Kaderberoepsgerichte leerweg en 11% de Basisberoepsgerichte leerweg (grafiek 3.4).³

Grafiek 3.4: Keuze leerweg in vmbo (N=28)

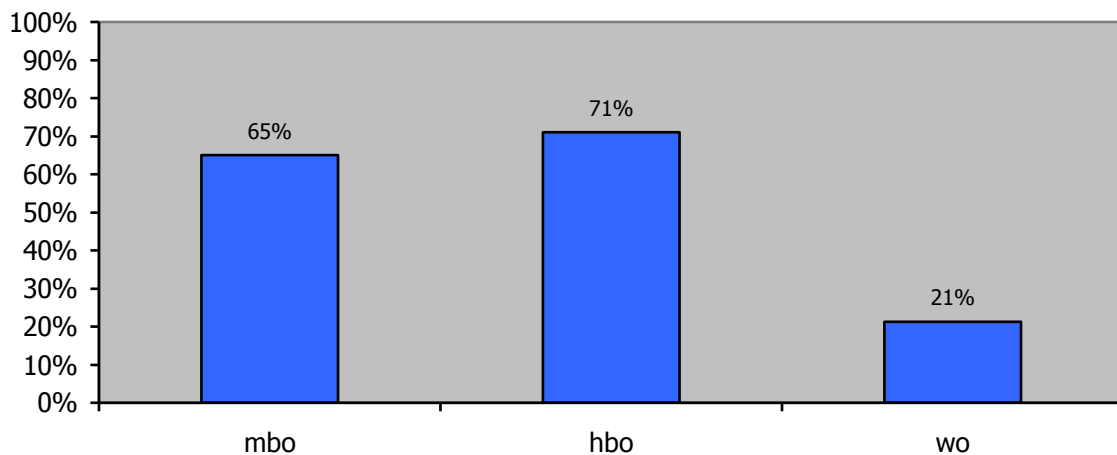

² In het havo koos in 2010-2011 7% van de jongens en 27% van de meisjes voor Cultuur en maatschappij. In het vwo was dat bij de jongens 4% en bij de meisjes 17%. Ook bij de respondenten in dit onderzoek kiezen meisjes vaker dan jongens voor Cultuur en Maatschappij (41% vs 29%) en wat minder vaak voor Economie en Maatschappij (21% vs 27%). Het algehele sekseverschil in profielkeuze is echter niet significant.

³ Meisjes uit de groep deelnemers aan het onderzoek kiezen minder vaak dan jongens voor de theoretische leerweg (58% vs 78%), vaker voor de kaderberoepsgerichte leerweg (32% vs 11%) en even vaak voor de basisberoepsgerichte leerweg (beiden 11%). Het algehele sekseverschil in leerwegkeuze is echter niet significant (vermoedelijk vanwege de kleine n van 28).

Een meerderheid van de mbo-studenten (65%) volgt een kunstzinnige of creatieve opleiding. Bij de hbo-studenten volgt 71% een opleiding op het gebied van kunst en cultuur, m.n. conservatorium (59% van alle hbo-studenten volgt conservatorium). Van de studenten aan de universiteit volgt een vijfde een opleiding op het gebied van kunst en cultuur (o.a. muzikwetenschap, Film & Televisie e.d.).

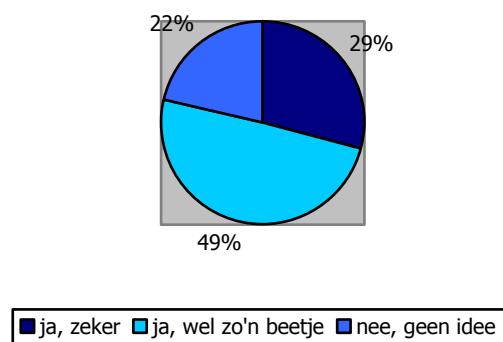
Grafiek 3.5: Percentage studenten mbo, hbo en wo dat kunstzinnige of creatieve opleiding volgt (mbo = 41, hbo = 91, wo = 47)

Het beroepsperspectief

Een ruime meerderheid van de deelnemers 78% weet (zeker of wel zo'n beetje) wat ze later willen worden (grafiek 3.6).

Grafiek 3.6: Heb je al een idee wat je later wilt worden? (N=633)

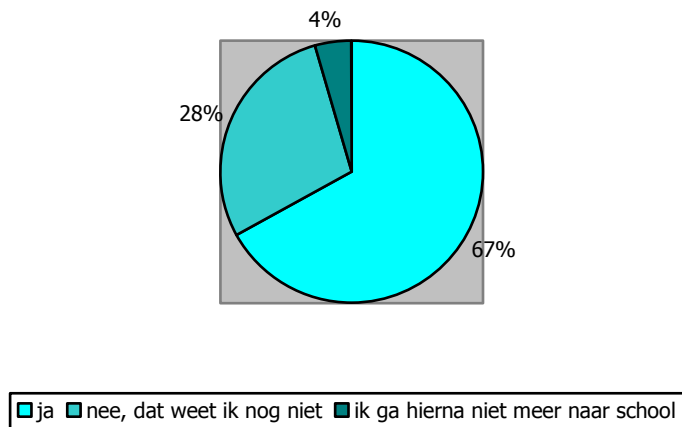

Van de 429 deelnemers die (zeker of wel zo'n beetje) weten wat ze later willen worden, denkt ruim twee derde (68%) aan iets op kunstzinnig of creatief gebied.

De schoolkeuze na de huidige opleiding

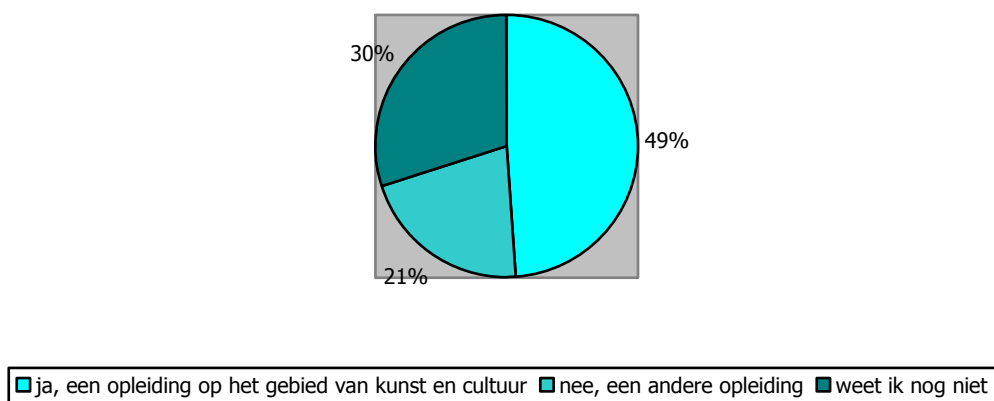
De meeste deelnemers (67%) weten al dat ze na de huidige school een volgende opleiding gaan volgen (grafiek 3.7). Meisjes (70%) zijn hier significant vaker zeker van dan jongens (60%).

Grafiek 3.7: Weet je al of je na je huidige school een volgende opleiding gaat doen? (N=245)

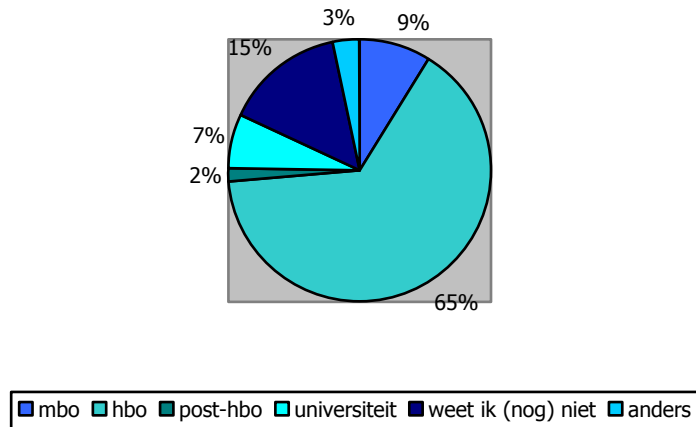
In bijna de helft (49%) van de gevallen is dat een opleiding op het gebied van kunst en cultuur (grafiek 3.8). Jongens (55%) zijn dit wat vaker van plan dan meisjes (47%), maar het verschil is niet significant.

Grafiek 3.8: Is dat een opleiding op kunstzinnig gebied? (N=365)

Bij 65% gaat het om een kunstzinnige opleiding op hbo-niveau, bij 9% om een opleiding op mbo-niveau (grafiek 3.9). Er zijn geen significante sekseverschillen in beoogd niveau.

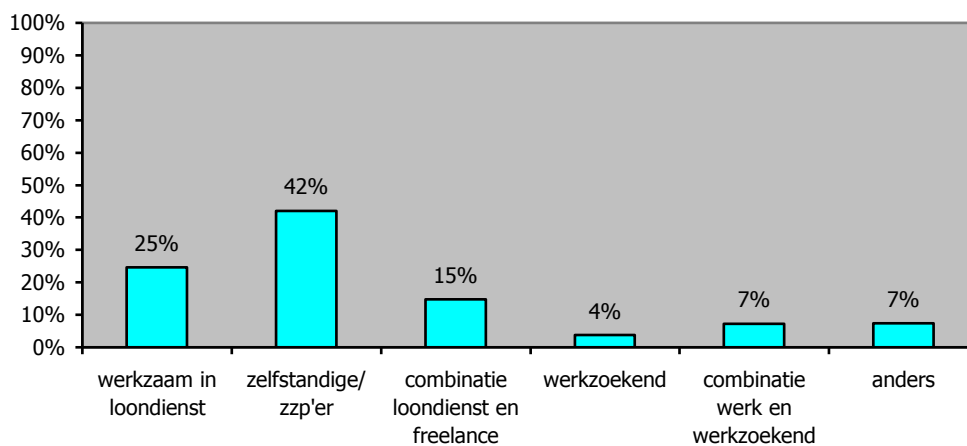
Grafiek 3.9: Wat is het niveau van deze opleiding op kunstzinnig gebied? (N=183)

Beroepsbeoefening

13% van de deelnemers (n=81) volgt geen opleiding. 42% hiervan werkt als zelfstandige, een kwart in loondienst (grafiek 3.10).⁴

Grafiek 3.10: Wat is de beste omschrijving van je huidige situatie? (N=81)

⁴ Vrouwen zijn wat vaker puur zelfstandige of zzp'er (47% vs 37%), mannen werken vaker in loondienst, al dan niet in combinatie met freelancewerk (45% vs 35%). Deze verschillen zijn niet significant.

4. Actieve en receptieve cultuurparticipatie

Receptieve cultuurparticipatie

Aan de deelnemers werd gevraagd hoe vaak zij het afgelopen jaar in hun vrije tijd naar een culturele voorstelling of instelling waren geweest. De deelnemers blijken vaak (4x of meer per jaar) naar bioscoop/ filmhuis (59%), toneel/ theater/ cabaret (27%) en dance- en technofeesten (25%) te gaan (tabel 4.1).

Tabel 4.1: Hoe vaak ben jij het afgelopen jaar in je vrije tijd (dus niet met school) naar de volgende culturele voorstellingen en instellingen geweest? (N=633)

	geen enkele keer	1x per jaar	2-3x per jaar	4-11x per jaar	1 keer per maand of vaker
Toneel/ theater/ cabaret	19%	23%	32%	20%	7%
Dansvoorstelling/ ballet	42%	31%	20%	7%	1%
Klassieke muziek/ opera/ operette	54%	13%	10%	16%	7%
Pop, blues, rock, jazz, wereldmuziek e.d.	34%	24%	24%	14%	4%
Urban, hiphop, rap	60%	19%	12%	5%	4%
Musical	45%	36%	14%	5%	0%
Dancefeest, houseparty, technofeest e.d.	41%	17%	18%	19%	6%
Bioscoop/ filmhuis	4%	8%	30%	46%	13%
Kunstgalerie/ kunstexpositie	34%	31%	24%	10%	1%
Museum/ tentoonstelling	19%	24%	36%	20%	1%
Literaire avond/ leesavond	81%	12%	5%	1%	1%

In het AVO-onderzoek (Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek) van het SCP⁵ wordt inzicht gegeven in het gebruik van culturele voorzieningen door inwoners van Nederland. Van de jongeren in de leeftijdscategorie 12 – 19 jaar blijkt volgens dit onderzoek 36% minimaal 1x per jaar naar theater te gaan, 6% naar ballet, 13% naar cabaret, 7% naar uitvoeringen van klassieke muziek, 37% naar popconcerten, 24% naar kunstmusea, 21% naar een kunstgalerie en 58% naar een feest met optredens. De jonge talenten in het talentontwikkelingsonderzoek gaan dus veel vaker naar culturele voorstellingen gaan dan andere jongeren.

⁵ SCP, Cultuurbewonderaars en cultuurbeoefenaars, Den Haag, 2009

Op een viertal onderdelen verschillen jongens en meisjes in hun receptieve cultuurparticipatie. Meisjes scoren gemiddeld significant hoger op musicalbezoek, jongens bezoeken vaker urban / hiphop / rap, dancefeesten en literaire avonden.

De omvang en aard van de receptieve cultuurparticipatie blijkt sterk samen te hangen met de discipline die de deelnemers beoefenen (tabel 4.2). Bijna driekwart van de deelnemers aan programma's op het gebied van klassieke muziek gaat in hun vrije tijd regelmatig (4x per jaar of vaker) naar uitvoeringen van klassieke muziek; bijna de helft van jonge talenten die actief zijn in een theaterschool of – gezelschap muziek gaat in hun vrije tijd regelmatig naar theater- en cabaretvoorstellingen, enzovoorts. De verschillen in deelname per beoefende discipline zijn voor elke van de in onderstaande tabel beschreven voorstellingen en instellingen significant.

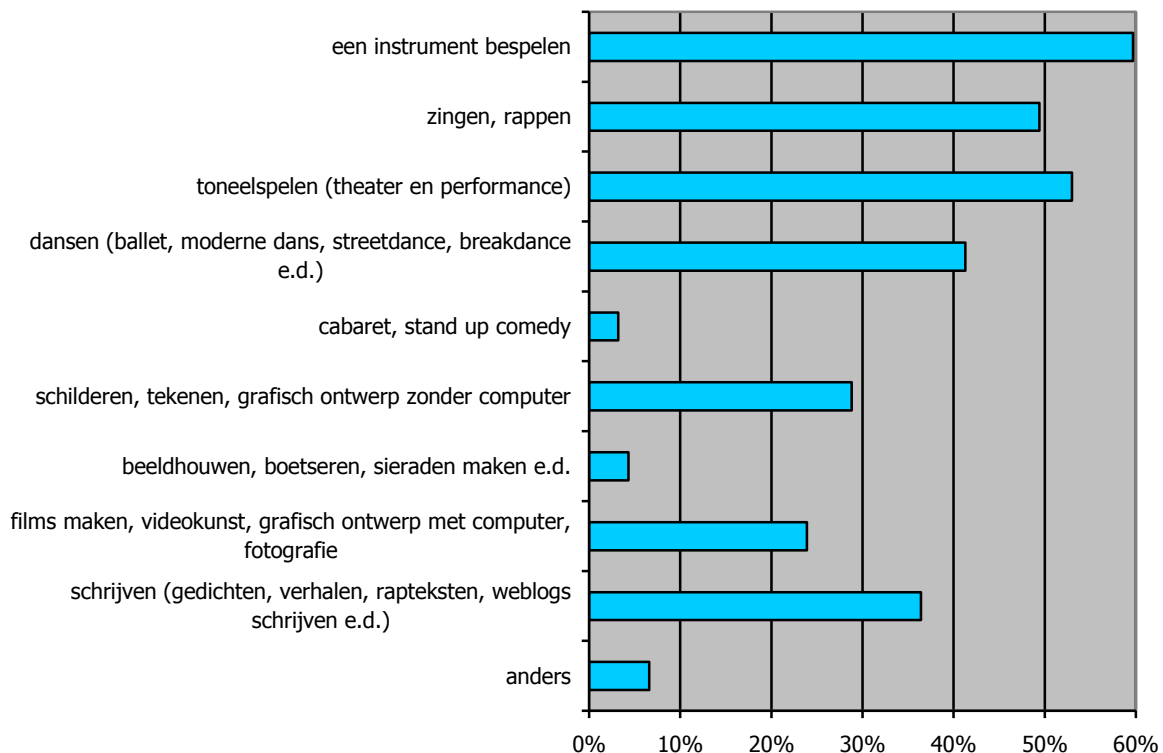
Tabel 4.2: Percentage deelnemers dat in de vrije tijd vier maal of vaker per jaar naar culturele voorstellingen en instellingen is geweest, disciplines vergeleken

	Klassieke muziek	Theater	Urban	Pop muziek	Multi
Toneel/ theater/ cabaret	5%	44%	28%	23%	29%
Dans	2%	3%	23%	4%	9%
Klassieke muziek/ opera	73%	1%	1%	4%	5%
Pop, blues, rock, jazz, wereldmuziek e.d.	16%	13%	17%	61%	30%
Urban, hiphop, rap	1%	1%	28%	39%	4%
Musical	2%	12%	3%	0%	2%
Dancefeest, houseparty, technofeest e.d.	19%	22%	38%	23%	29%
Bioscoop/ filmhuis	45%	70%	56%	50%	64%
Kunstgalerie/ kunstbeurs	11%	11%	4%	31%	18%
Museum/ tentoonstelling	30%	24%	5%	15%	22%
Literaire avond/ voorleesavond	1%	1%	1%	15%	5%

Actieve cultuurparticipatie

Gevraagd naar actieve cultuurparticipatie, blijken de jonge talenten naast de discipline die ze in het kader van het talentontwikkelingsproject beoefenen (muziek maken, toneel spelen, dansen e.d.) vaak ook nog activiteiten in andere kunstdisciplines te ontplooiën (grafiek 4.3). Gemiddeld ontplooiën de jonge talenten in drie disciplines activiteiten. Jongens en meisjes verschillen op drie onderdelen significant van elkaar: meisjes zijn vaker bezig met dansen en met schilderen / tekenen, terwijl jongens vaker aan cabaret of stand-up comedy doen.

Grafiek 4.3: Wat heb je de afgelopen twaalf maanden zelf aan kunstzinnige of creatieve dingen gedaan? (N=633)

Uit het AVO-onderzoek⁶ blijkt dat 9% van de jongeren in de leeftijd van 12 – 19 jaar toneel als kunstdiscipline beoefent, 13% urban (streetdance, breakdance, hiphop, rap), 35% muziek, 16% schrijven, 23% multimedia en 31% beeldende kunst. Vergelijken deze uitkomsten weer met de jonge talenten, dan blijkt dat zij niet alleen vaker dan doorsnee jongeren een kunstdiscipline beoefenen (hetgeen niet verwonderlijk is, omdat zij immers meedoen aan het onderzoek *omdat* ze een vorm van kunst beoefenen), maar ook vaker meerdere kunstdisciplines beoefenen.

⁶ SCP, Cultuurbewonderaars en cultuurbeoefenaars, Den Haag, 2009

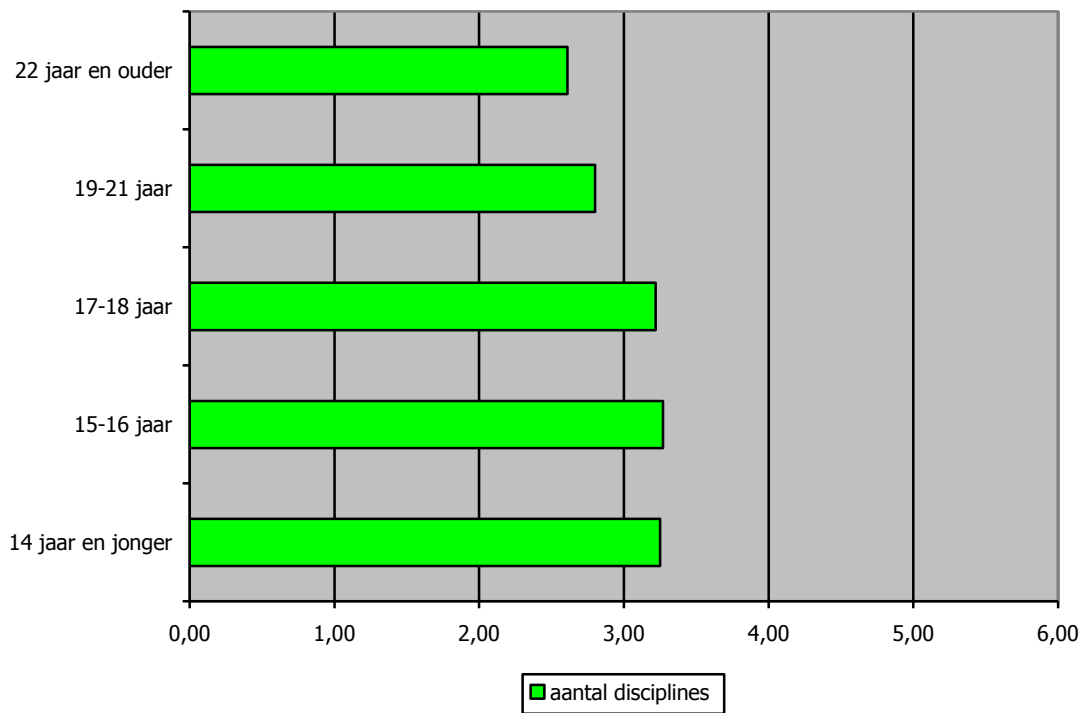
Omdat de deelnemers vaak in meerdere disciplines actief zijn, is in tabel 4.4 weergegeven hoe vaak bepaalde activiteiten gecombineerd worden. Op de diagonaal staan de absolute aantallen deelnemers. Boven en onder de diagonaal is steeds het percentage deelnemers aan de activiteit uit de betreffende rij dat ook deelneemt aan de activiteit in de betreffende kolom. Zo zien we dat van degenen die het afgelopen jaar een instrument hebben bespeeld, 59% ook met zang of rap bezig is geweest. Omgekeerd zegt 73% van alle vocalisten ook een instrument te bespelen. De hoge percentages maken duidelijk dat veel respondenten op meerdere vlakken actief zijn. Met name geldt dat vrijwel elke activiteit een kans van meer dan 50% heeft om gecombineerd te worden met het bespelen van een instrument, zang/rap, toneel of schrijven.

Tabel 4.4: Percentage respondenten dat, gegeven deelname aan de ene discipline (A), ook deelneemt aan de andere (B)

discipline B → discipline A ↓	instrument	zingen/ rappen	toneel	dans	cabaret/ comedy	schilderen/ tekenen	beeldhouwen enz.	films, digitaal	schrijven
instrument	377	59%	45%	28%	3%	32%	5%	23%	38%
zingen/ rappen	73%	306	60%	42%	5%	33%	7%	28%	50%
toneel	51%	55%	335	47%	5%	30%	5%	31%	50%
dans	41%	50%	64%	261	2%	31%	3%	29%	39%
cabaret/ comedy	65%	75%	95%	30%	20	45%	10%	50%	65%
schilderen/ tekenen	66%	55%	65%	45%	5%	182	12%	40%	54%
beeldhouwen enz.	67%	74%	70%	33%	7%	81%	27	48%	67%
films/ digitaal	58%	56%	68%	50%	7%	48%	9%	151	55%
schrijven	62%	67%	73%	45%	6%	43%	8%	36%	230

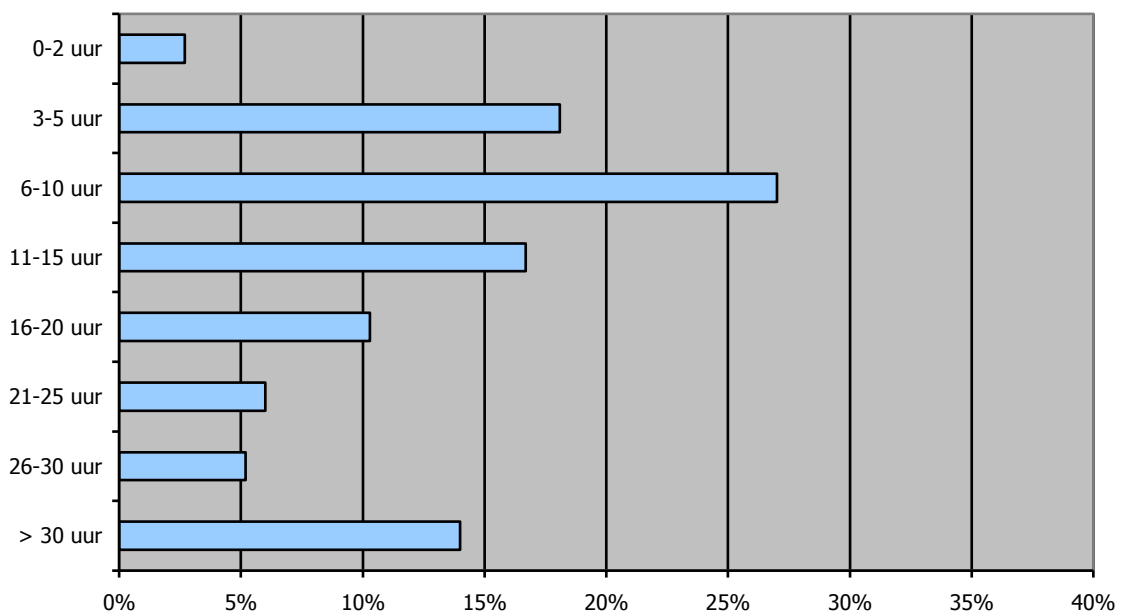
Vanaf hun 16de jaar neemt het aantal disciplines per deelnemer af. Vanaf deze leeftijd geldt dat deelnemers zich naarmate ze ouder worden meer gaan focussen op een beperkt aantal disciplines (grafiek 4.5).

Grafiek 4.5: Aantal disciplines naar leeftijd (N=633)

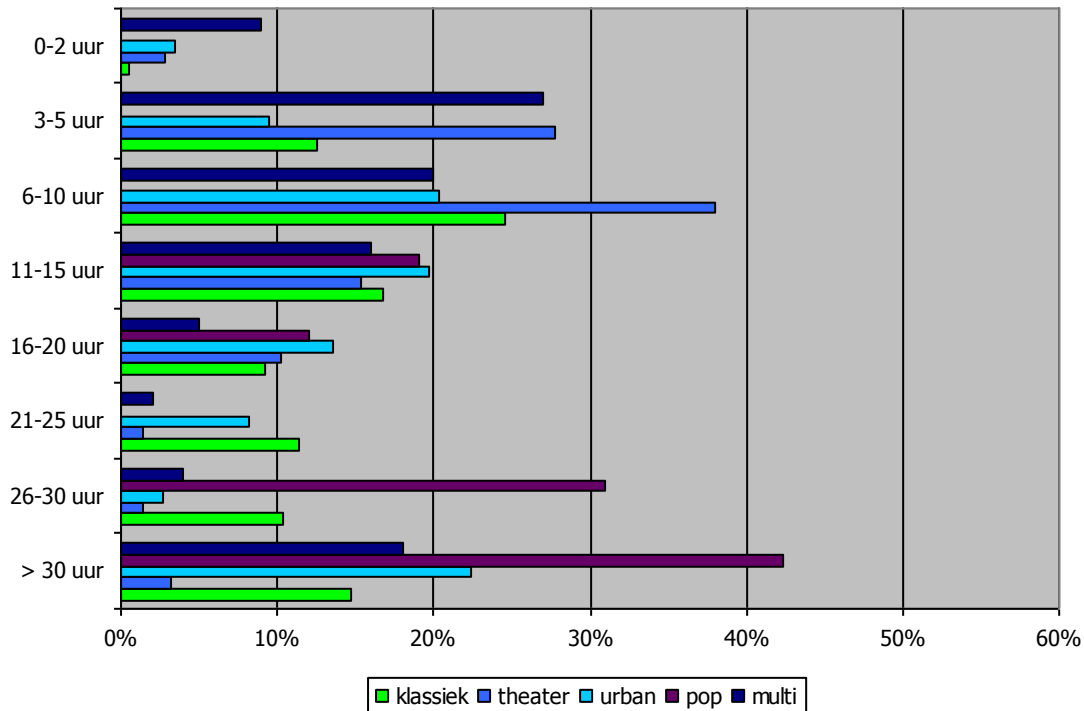
Het aantal uren per week dat de jonge talenten aan deze activiteiten besteden, varieert sterk. Bijna de helft (48%) besteedt er hooguit 10 uur per week aan, 14% zegt er meer dan 30 uur per week aan te besteden (grafiek 4.6).

Grafiek 4.6: Tijdsbesteding aan talentontwikkeling in uren per week (N=633)

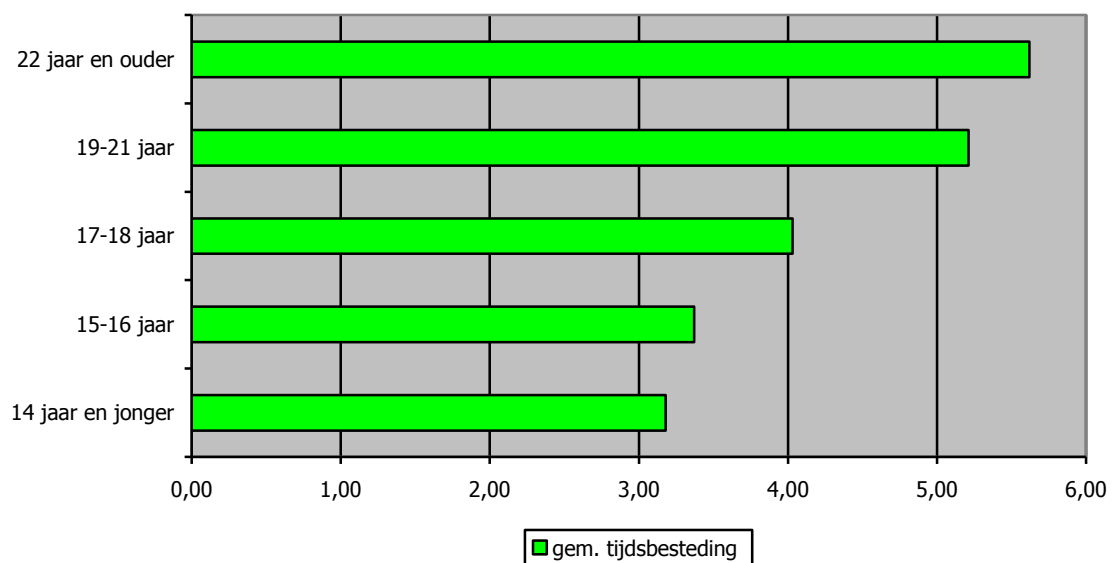
Deelnemers aan projecten in de disciplines klassieke muziek, popmuziek en urban besteden meer tijd aan hun activiteiten dan deelnemers aan theatergroepen en - scholen (grafiek 4.7). De popmusici springen er duidelijk bovenuit en de onderlinge verschillen zijn significant.

Grafiek 4.7: Tijdsbesteding aan talentontwikkeling, kunstdisciplines vergeleken (N=633)

Ongeveer de helft van de verschillen tussen disciplines wordt echter verklaard door de leeftijdsverschillen tussen de deelnemers aan verschillende disciplines. Naarmate deelnemers ouder zijn, besteden ze gemiddeld meer tijd aan de ontwikkeling van hun talenten (grafiek 4.8).

Grafiek 4.8: Tijdsbesteding aan talentontwikkeling naar leeftijd in aantal uren per week (N=633)

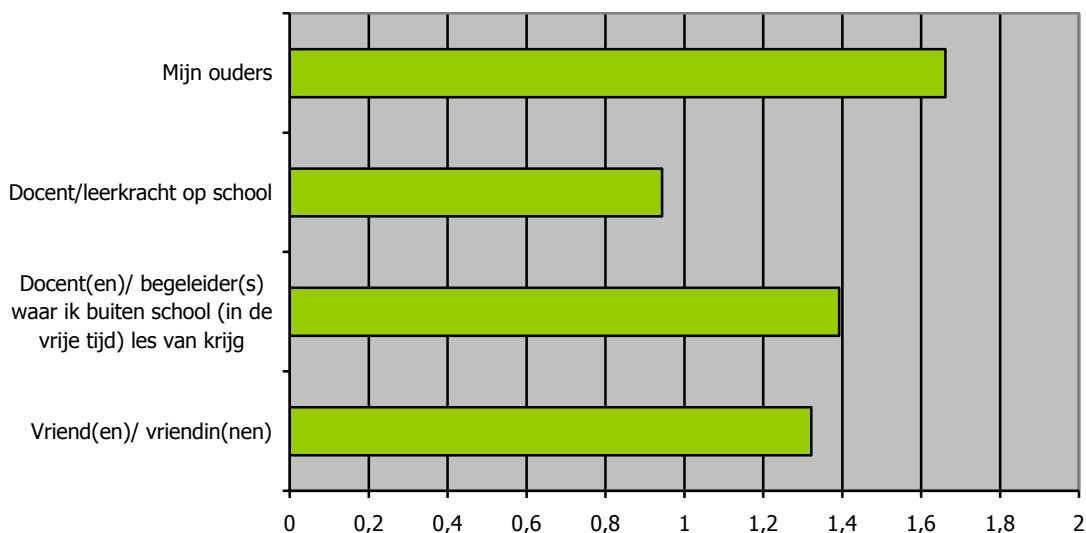

Deelnemers in de discipline Theater zijn gemiddeld jonger dan de andere deelnemers aan het onderzoek. Als gevolg hiervan is het verschil in tijdsbesteding tussen theater en multidisciplinair niet meer significant. Het verschil in tijdsbesteding tussen theater en multidisciplinair kan volledig worden verklaard door de leeftijd. Voor de verschillen tussen theater enerzijds en klassiek, urban en pop anderzijds geldt dat er ook na controle voor leeftijd een zelfstandig effect van discipline overblijft.

5. Ondersteuning van talentontwikkeling

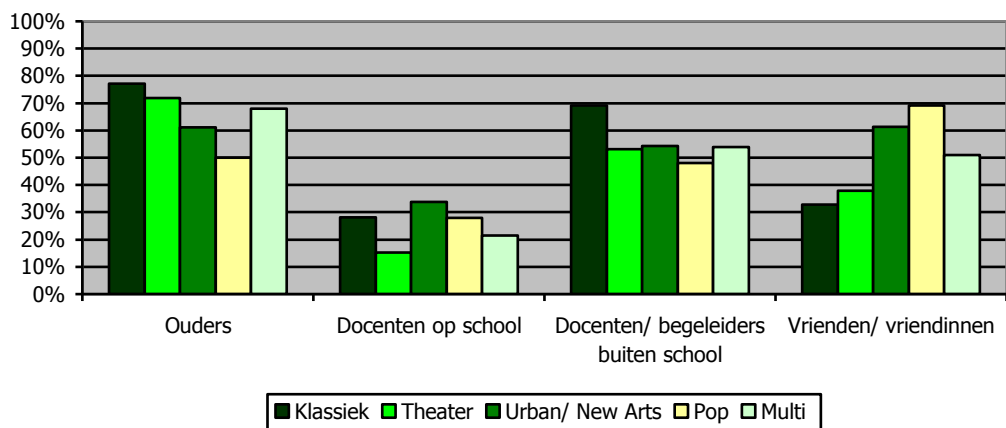
In de peiling werd gevraagd in welke mate ouders, docenten of vrienden de kunstzinnige of creatieve activiteiten van de deelnemers steunen en stimuleren. In grafiek 5.1 zijn de gemiddelde scores weergegeven, gebaseerd op de volgende antwoordcategorieën: 0 = helemaal niet; +1 = een beetje en +2 = veel. Uit de antwoorden blijkt dat ouders de belangrijkste steun vormen bij de kunstzinnige/ creatieve activiteiten.

Grafiek 5.1: Mate van steun bij kunstzinnige of creatieve activiteiten (N=633)

Bij klassieke muziek en theater spelen ouders nog iets meer een ondersteunende rol dan bij de andere disciplines. Bij urban en pop zorgen ook de vrienden/ vriendinnen voor veel steun (grafiek 5.2). Docenten buiten school zijn voor alle kunstdisciplines een belangrijke bron van steun terwijl de rol van leerkrachten verbonden aan de school beperkt is.

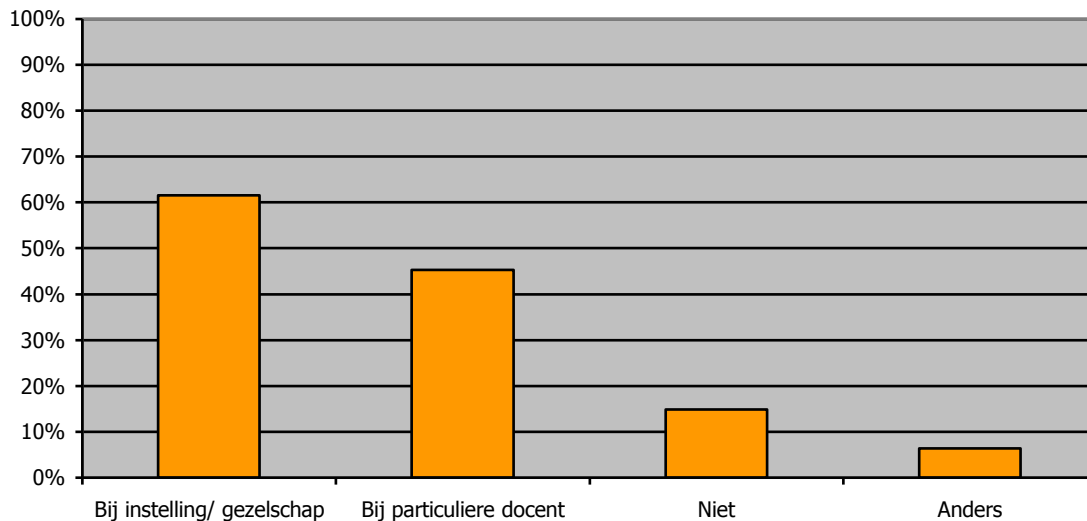
Grafiek 5.2: Mate waarin deelnemers veel steun zeggen te krijgen, per kunstdiscipline (N=633)

6. Eerdere ervaringen

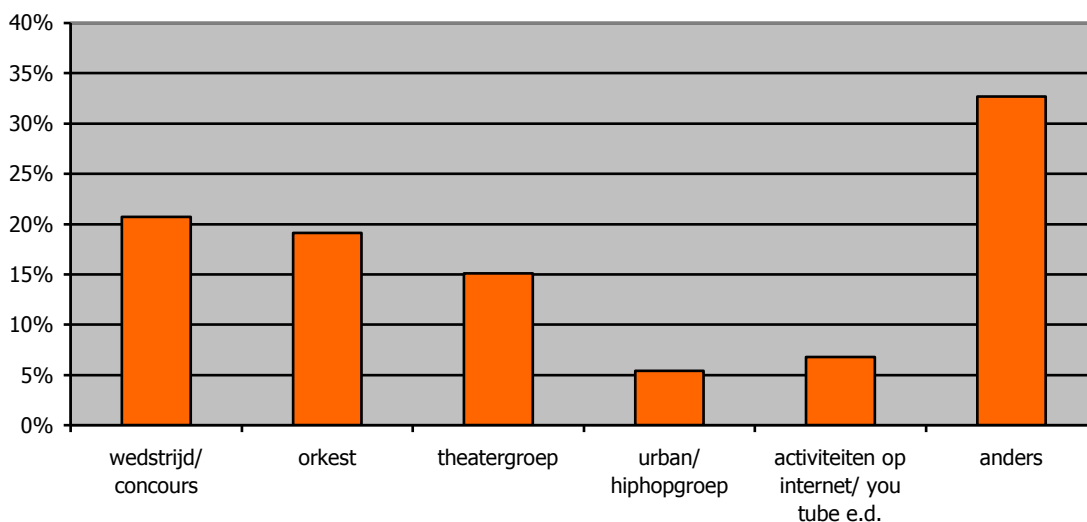
Van alle deelnemers heeft 62% vroeger bij een instelling of gezelschap deelgenomen aan lessen, oefeningen, repetities en/ of cursussen onder leiding van een docent of een (andere) professional; 45% heeft dat (ook) gedaan bij een particuliere docent (grafiek 6.1).

Grafiek 6.1: Deelname aan lessen, oefeningen, repetities e.d. (N=614)

Van alle deelnemers heeft 21% al eens eerder deelgenomen aan een wedstrijd/ concours; 19% heeft al eens eerder in een orkest gespeeld, 15% in een theatergroep. Van alle deelnemers geeft 7% aan te hebben deelgenomen aan activiteiten op Internet/ YouTube e.d. om hun talenten te ontwikkelen (grafiek 6.2).

Grafiek 6.2: Deelname aan andere activiteiten om de eigen talenten te ontwikkelen (N=589)

Bij 'anders' (33%) wordt een verscheidenheid van groepen en instellingen genoemd, zoals dansscholen, balletscholen en onderwijsinstellingen.

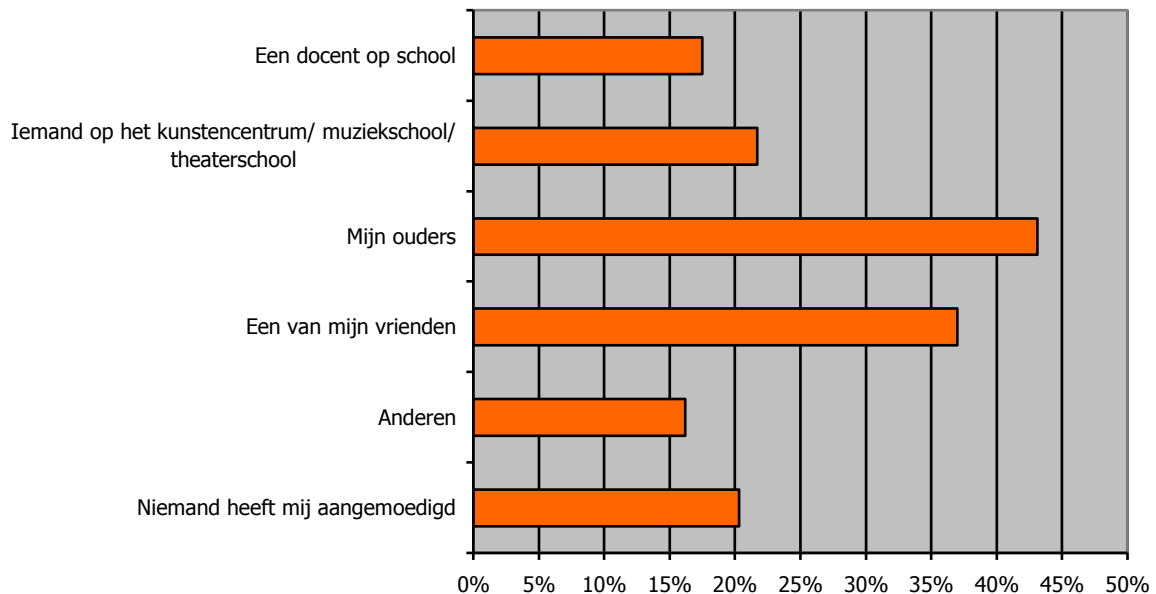
Deelnemers in de disciplines klassieke muziek, popmuziek en multidisciplinair (Kunstbende) geven het vaakst aan eerder aan wedstrijden of concoursen te hebben deelgenomen.

Activiteiten op internet/ you tube worden vooral genoemd door deelnemers in de discipline popmuziek (31% van de deelnemers in popmuziek). Zij noemen o.a. online cursussen, youtube filmpjes, battles e.d.

7. De motivatie

Het zijn vooral de ouders en vrienden die de jonge talenten hebben aangemoedigd om te gaan deelnemen aan het (TOM-)project (grafiek 7.1).

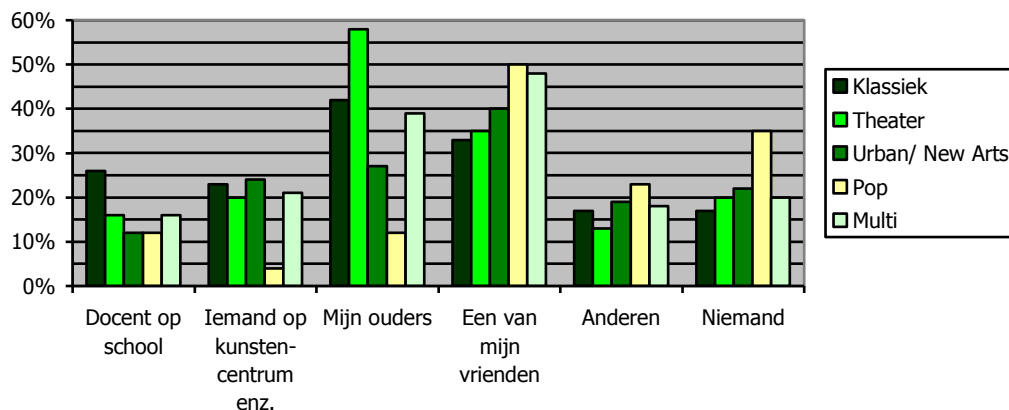
Grafiek 7.1: Wie hebben jou aangemoedigd om te gaan deelnemen? (N=633)

Bij 'anders' worden vooral andere familieleden genoemd (opa, oma) en (particuliere) docenten (violdocent, vioolleraar, privédocent e.d.).

Wanneer we grafiek 7.1 opsplitsen naar discipline, zijn alleen voor 'een docent op school' en 'mijn ouders' de verschillen tussen de disciplines significant. De schooldocent speelt een opvallend grote rol in de klassieke discipline, de ouders bij theater, klassiek en multidisciplinair, vrienden bij urban, popmuziek en multidisciplinair. Popmusici hebben opvallend weinig aanmoediging van volwassenen nodig.

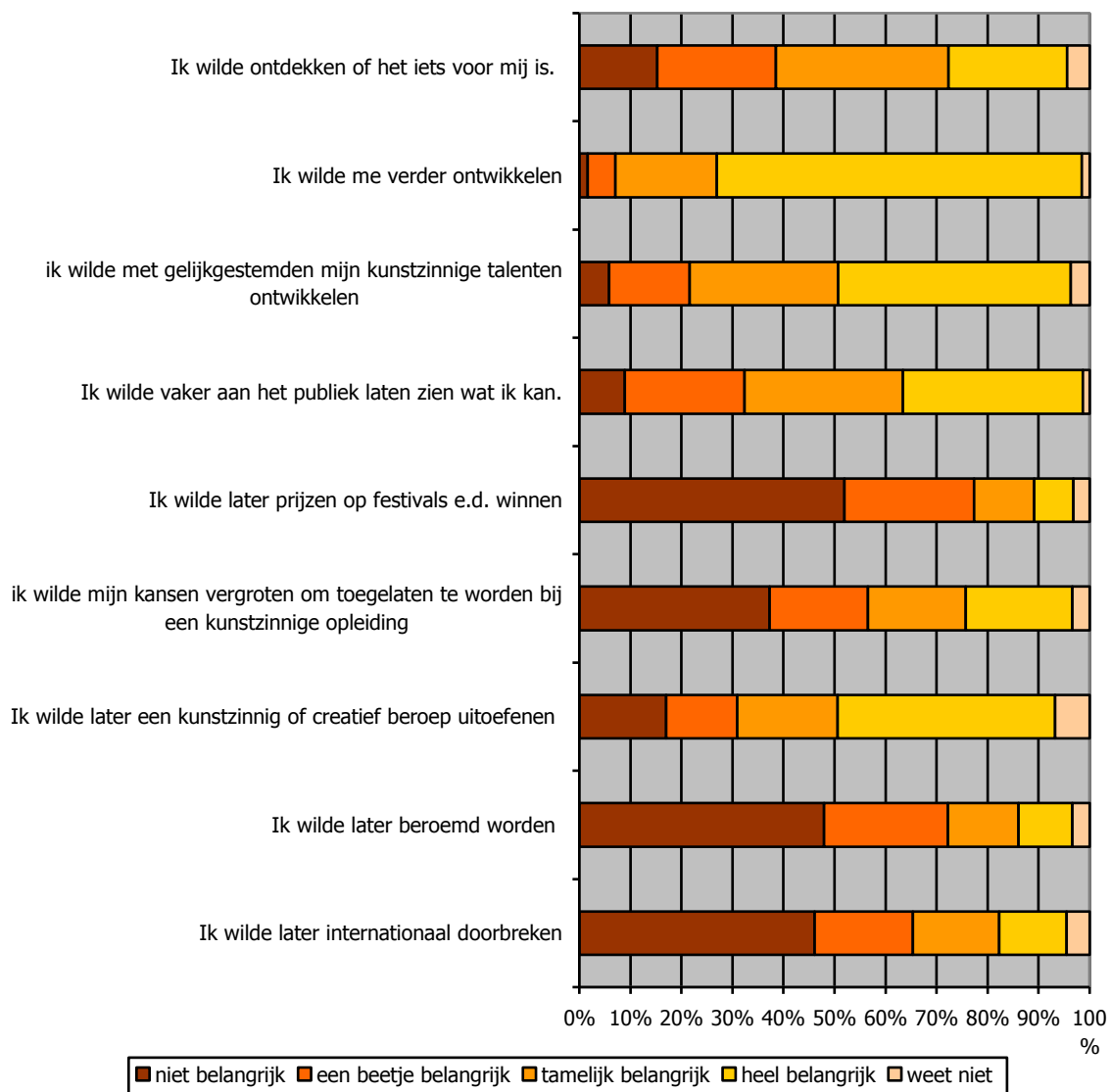
Grafiek 7.2: Wie heeft jou aangemoedigd, opgesplitst naar discipline (N=633)

Significante leeftijdsverschillen in aanmoediging worden gevonden voor 'mijn ouders' en 'niemand'. Aanmoediging door ouders wordt genoemd door bijna 60% van de deelnemers tot 16 jaar en door de helft van de 17-18-jarigen, om vervolgens snel te zakken via 29% voor degenen in de leeftijd van 19 tot 21 naar 17% voor de oudste groep. Voor 'niemand' lopen de percentages, zij het minder lineair, op van 14% voor de deelnemers tot 14 jaar naar 29% voor degenen van 22 jaar en ouder.

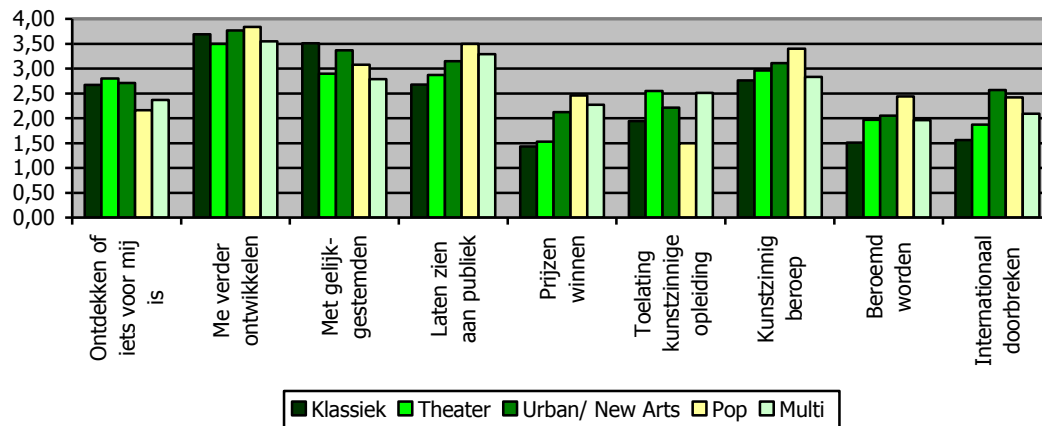
Of men werkt of een opleiding volgt, en zo ja welke, hangt ook op twee onderdelen samen met het antwoord op de vraag door wie men is aangemoedigd. Aanmoediging door een docent op school wordt met 27% het vaakst gerapporteerd door deelnemers die hbo of universiteit volgen. De overige scholieren schommelen rond 16%, terwijl van de werkenden slechts 6% aangeeft door een schooldocent te zijn aangemoedigd. De ouders worden veruit het vaakst genoemd door scholieren van havo (59%) en vwo/gymnasium (58%), gevolgd door de lager opgeleiden (38%), degenen op hbo of universiteit (28%) en de werkenden (21%).

Grafiek 7.3: Scores op motieven om aan het project mee te doen (N=633)

De belangrijkste reden voor de jonge talenten om aan het (TOM-)project deel te nemen, is dat zij zich, al dan niet met gelijkgestemden, verder wilden ontwikkelen (grafiek 7.3). De wens om later een kunstzinnig of creatief beroep uit te oefenen speelt ook een grote rol. Het streven naar bekendheid of erkenning in de toekomst wordt beduidend minder vaak opgevoerd als reden voor deelname aan het project.

Grafiek 7.4: Gemiddelde belang van motieven om deel te nemen per discipline (N=633)

In grafiek 7.4 zijn de gemiddelde scores op de redenen voor deelname uitgesplitst naar de vijf disciplines.⁷ Beoefenaren van de disciplines urban/ new arts en pop zijn het meest gericht op optredens, prijzen winnen, een kunstzinnig beroep beoefenen en internationaal doorbreken. De klassieke muzikanten scoren op deze redenen steeds het laagst; zij zijn meer op zoek naar verdere ontwikkeling (met gelijkgestemden).

Het motief om de kansen te vergroten om toegelaten te worden tot een kunstzinnige vakopleiding speelt in alle disciplines een rol, maar het minst bij popmuziek.

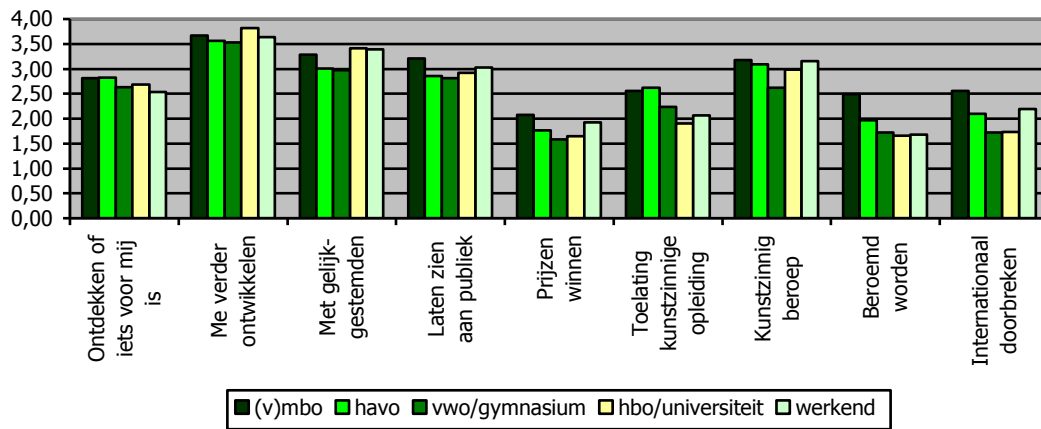
De motieven van jongens en meisjes verschillen op vier punten. Meisjes scoren significant hoger op 'ontdekkende of het iets voor mij is' (2,74 vs 2,56) en juist lager op de meer extrinsieke motivaties 'prijzen winnen' (1,66 vs 1,90), 'beroemd worden' (1,79 vs 2,01) en 'internationaal doorbreken' (1,87 vs 2,18).

Significante leeftijdsverschillen⁸ komen we vaker tegen. Naarmate deelnemers ouder zijn, scoren zij hoger op de motieven 'mezelf verder ontwikkelen' en 'met gelijkgestemden mijn kunstzinnige talenten ontwikkelen' en nemen ze minder vaak deel om hun kansen op toelating tot een kunstzinnige opleiding te vergroten, beroemd te worden of internationaal door te breken. De laatste twee motieven verschillen vooral tussen de jongste categorie tot 14 jaar enerzijds en alle oudere deelnemers anderzijds.

⁷ De redenen zijn weergegeven op een schaal lopend van 1 tot 4 (zie grafiek 7.3 voor de labels; de categorie 'weet niet' is in de analyse t.b.v. grafiek 7.4 weggelaten). Voor elk van de redenen is het verschil tussen de disciplines significant.

⁸ Voor deze vergelijking zijn dezelfde leeftijdscategorieën gebruikt als in grafiek 4.8: ≤14; 15-16; 17-18; 19-21; 22+

Grafiek 7.5: Gemiddelde belang van motieven om deel te nemen per categorie van opleidingsniveau of werk

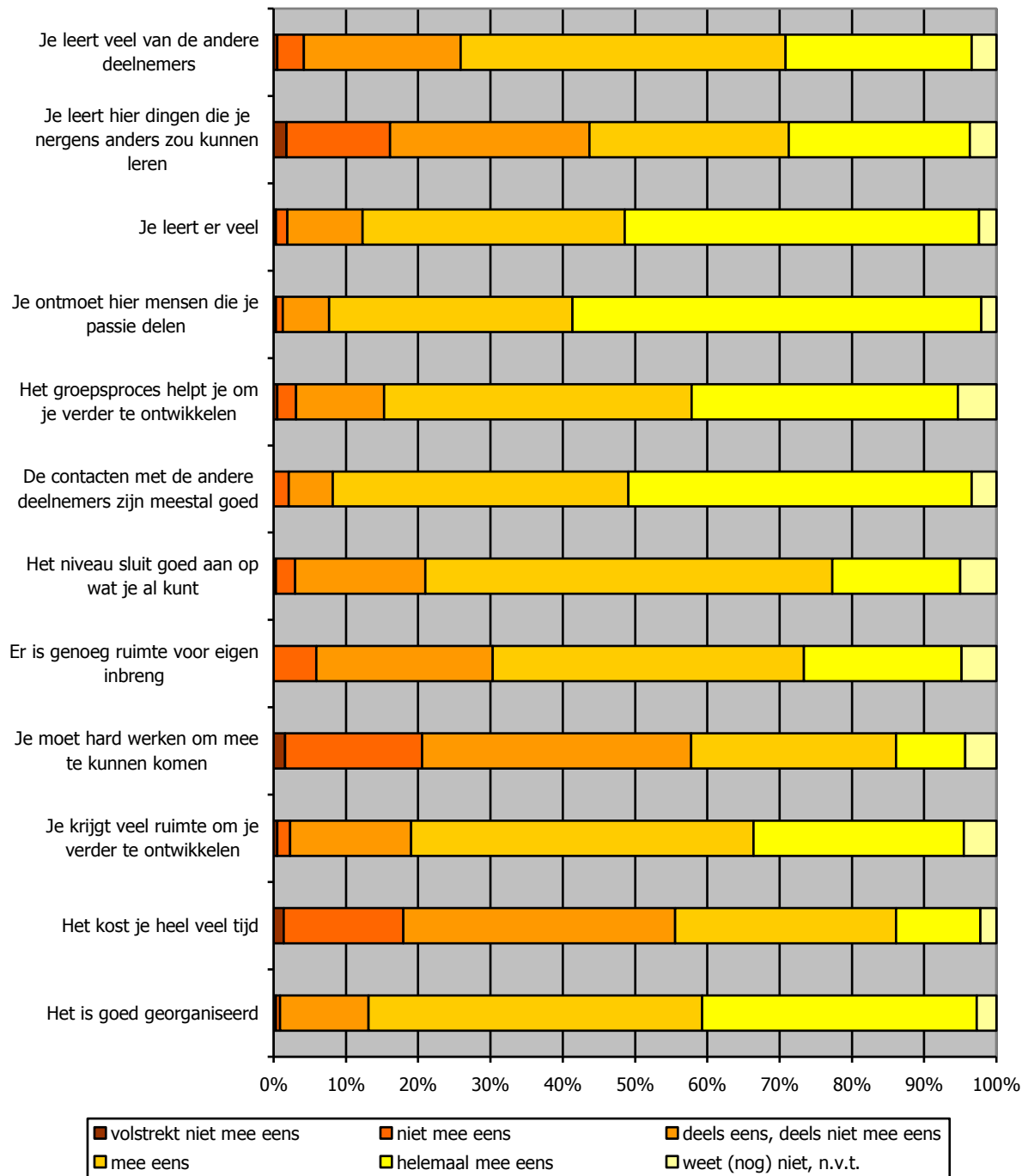

Behalve op de eerste reden (ontdekkend of het iets voor mij is) verschillen deelnemers met een ander opleidingsniveau significant van elkaar of van de werkenden. De laagst opgeleide categorie geeft het vaakst aan deel te nemen om zichzelf te laten zien aan het publiek, prijzen te winnen, beroemd te worden en internationaal door te breken. Samen met de havo-leerlingen ambiëren zij het vaakst toelating tot een kunstzinnige opleiding. Zich verder willen ontwikkelen, ook met gelijkgestemden, scoort het hoogst onder de hoogst opgeleide groep en de werkenden. De groep die vwo of gymnasium volgt, scoort over het algemeen relatief laag op vrijwel alle motieven.

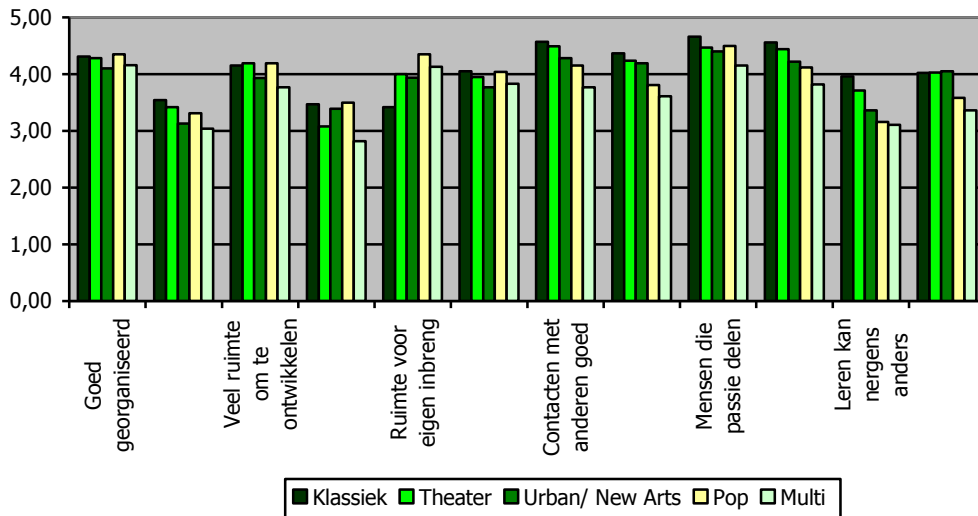
8. Ervaringen met het project

De deelnemers kregen een aantal stellingen voorgelegd over het (TOM-)project/ programma waaraan zij deelnemen. Uit de scores blijkt dat zij in de projecten mensen ontmoeten die hun passie delen, dat zij er veel leren en dat de contacten met de andere deelnemers meestal goed zijn. Het laagst wordt gescoord op de stellingen 'Je moet hard werken om mee te kunnen komen' en 'Het kost je heel veel tijd'.

Grafiek 8.1: Mate waarin respondenten het eens zijn met stellingen over het project (N=633)

Grafiek 8.2: Ervaringen met het project, opgesplitst per discipline

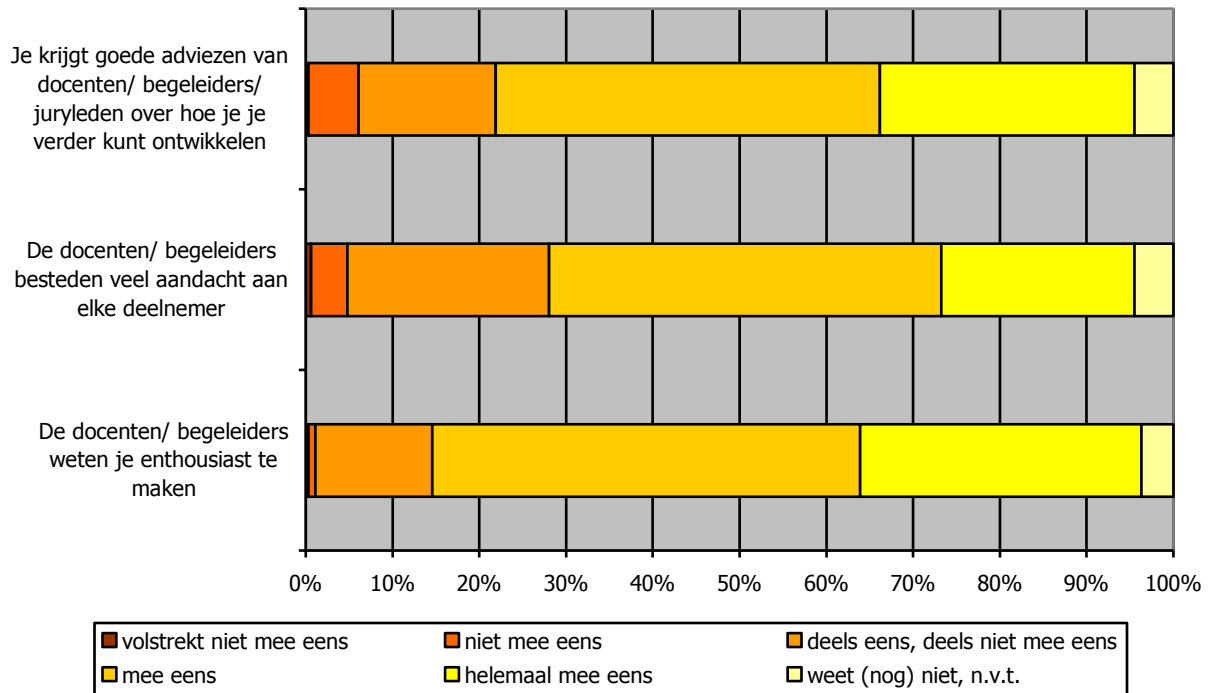
Verschillen tussen de disciplines zijn op alle stellingen over de ervaringen significant, met uitzondering van de stelling 'het is goed georganiseerd'. De klassieke musici zijn vaak het meest enthousiast over hun ervaringen, met uitzondering van ruimte voor eigen inbreng die binnen deze discipline relatief gering is.

Er zijn geen verschillen gevonden in de ervaringen tussen jongens en meisjes. Significante leeftijdsverschillen zijn er alleen voor de stelling dat je bij het project mensen ontmoet die je passie delen. Hierop scoren de jongeren tot 16 jaar lager dan de groep van 17 jaar en ouder.

Uitgesplitst naar opleidingsniveau of werk, zien we drie significante verschillen. Werkenden vinden de projecten minder goed georganiseerd dan scholieren. Met de stelling dat je hard moet werken om mee te kunnen komen, zijn de laagst opgeleiden en de werkenden het meest eens en de havierten het minst. Op de stelling dat je mensen ontmoet die je passie delen, scoren de laagst opgeleiden het laagst en de hoogst opgeleiden het hoogst.

De deelnemers zijn over het algemeen tevreden over de adviezen van docenten/ begeleiders/ juryleden over hoe zij zich verder kunnen ontwikkelen. Ook vinden ze in grote meerderheid dat docenten/ begeleiders hen enthousiast weten te maken (grafiek 8.2).

Grafiek 8.3: Mate waarin respondenten het eens zijn met stellingen over de begeleiding (N=633)

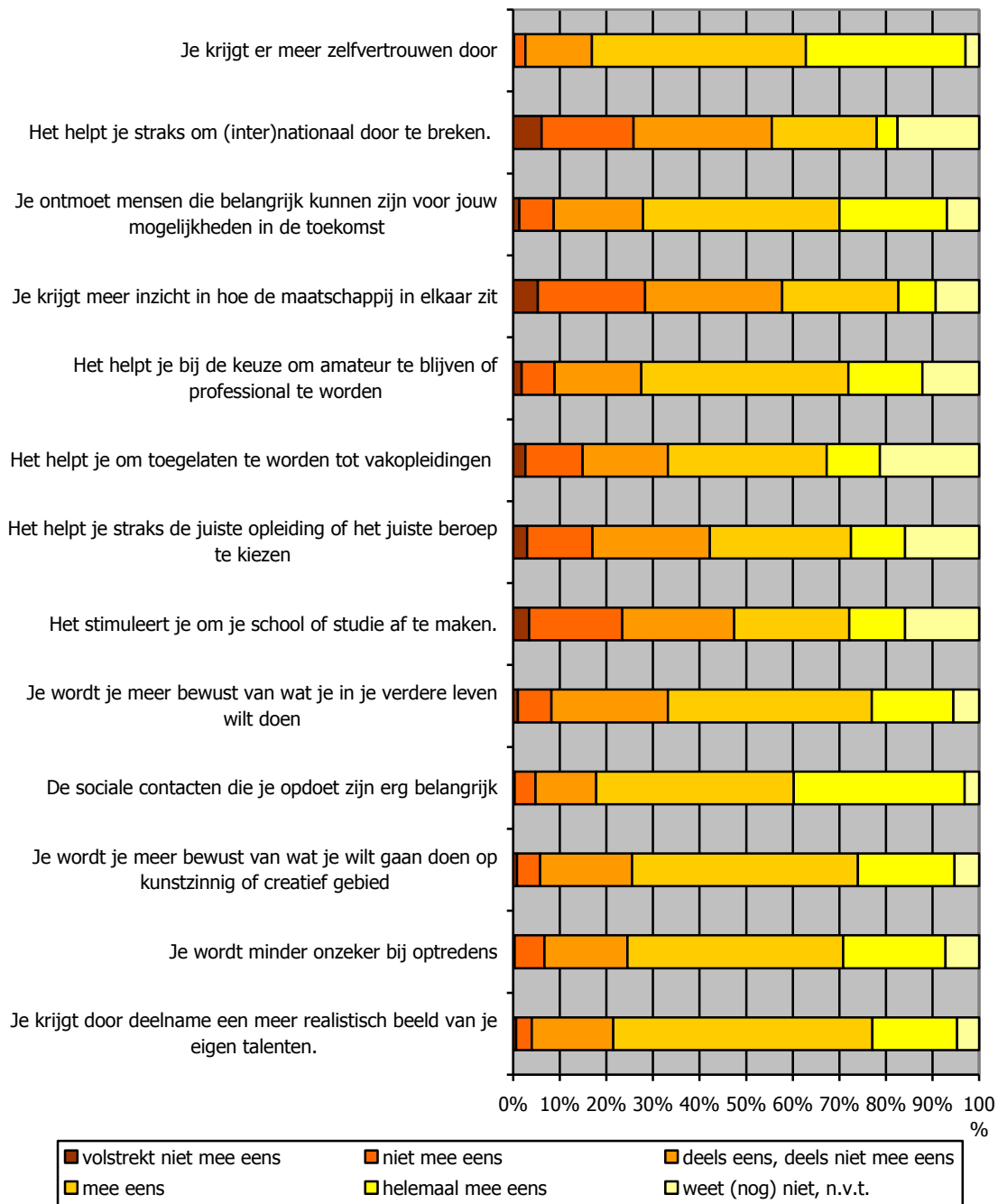

De kwaliteit van de begeleiding wordt door jongens en meisjes hetzelfde beoordeeld. Significante leeftijdsverschillen worden evenmin gevonden. Alleen bij uitsplitsing naar opleidingsniveau of werk komen verschillen aan het licht. De laagst opgeleide en de werkende deelnemers laten zich wat minder enthousiasmeren door de docenten (hoewel ook zij nog altijd minstens 4,0 gemiddeld scoren op de vijfpuntschaal). Tegelijk zijn de laagst opgeleiden, samen met de havisten, het meest te spreken over de goede adviezen die ze van de docenten krijgen.

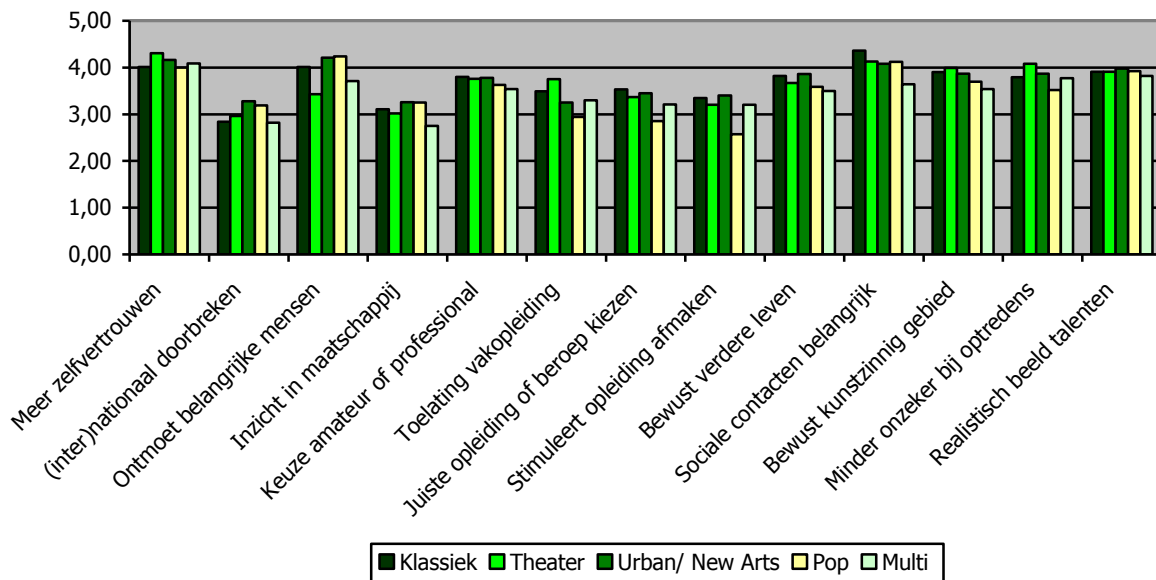
9. Effecten van het project

Voor wat de effecten van het (TOM-)project betreft, denken de meeste deelnemers dat zij er meer zelfvertrouwen door krijgen, een realistischer beeld krijgen van hun eigen talenten en dat de deelname helpt bij de keuze om amateur te blijven of professional te worden. Ook zijn de sociale contacten die zij in het project opdoen belangrijk. Ongeveer de helft van de deelnemers denkt dat deelname helpt om toegelaten te worden tot vakopleidingen (grafiek 9.1).

Grafiek 9.1: Mate waarin respondenten het eens zijn met stellingen over de effecten (N=633)

Grafiek 9.2: Mate waarin respondenten het eens zijn met stellingen over de effecten per discipline

Er bestaan geen significante verschillen tussen de disciplines in de mate waarin deelnemers vinden dat ze een beter beeld op hun eigen capaciteiten krijgen. Voor zowel het krijgen van een realistisch beeld op de eigen talenten of het maken van de keuze om amateur te blijven of professional te worden ontlopen de scores elkaar niet. Deelnemers aan theater scoren het hoogst op het werken aan meer zelfvertrouwen en minder onzekerheid. Ook zien zij het project, samen met klassieke musici, het vaakst als een manier op toegelaten te worden tot een vakopleiding. Popmusici koppelen hun deelname duidelijk minder aan opleidingsambities: zij scoren het laagst op toelating op een vakopleiding, het kiezen van de juiste opleiding of beroep en het afmaken van de huidige opleiding dankzij hun projectdeelname. Wel hechten zij, samen met de urban talenten, aan de kans om via het project belangrijke mensen te ontmoeten en sociale contacten op te doen en verwachten deze twee groepen (daarmee) het meest dat het project hen zal helpen bij een (inter)nationale doorbraak.

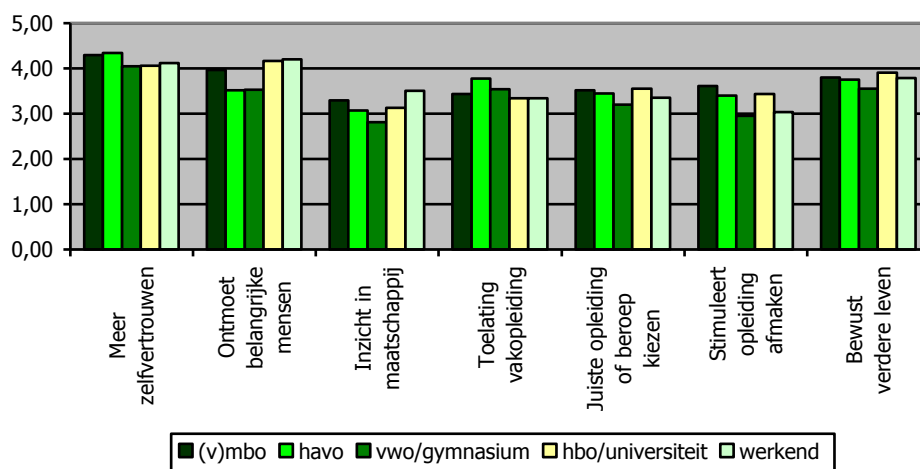
Jongens en meisjes scoren op slechts twee verwachte effecten verschillend. Meisjes verwachten wat minder dat deelname aan het project hen zal helpen (inter)nationaal door te breken (2,92 vs 3,12) en mensen te ontmoeten die van belang zijn voor hun toekomstmogelijkheden (3,78 vs 3,96).

Leeftijdsgroepen laten op vijf van de stellingen uiteenlopende scores zien. Leeftijd hangt positief samen met het verwachte effect van sociale contacten die uit deelname voortvloeien en het ontmoeten van belangrijke mensen. Toelating tot een vakopleiding is voor de oudste groep van 22-plus duidelijk minder relevant (omdat deze immers vaak al een vakopleiding volgt of zelfs heeft afgerond), terwijl deze wel opvallend hoog scoort op het vergroten van het inzicht in hoe de maatschappij in elkaar zit. Oudere deelnemers lijken zich daarmee via de projecten meer dan de jongeren te richten op het ontwikkelen van, en inzicht in, het

netwerk dat relevant is voor het succesvol in praktijk brengen van hun talenten. De verwachting dat het project bijdraagt aan een (inter)nationale doorbraak vinden we vooral bij de jongeren tot 14 jaar en de groep vanaf 19 jaar, terwijl 15-18-jarigen hierop lager scoren.

Op zeven stellingen verschillen scores tussen deelnemers met een andere achtergrond qua opleiding of werk. Grafiek 9.3 toont de verschillen op deze stellingen, waarbij de overige zes stellingen worden weggelaten ten behoeve van de overzichtelijkheid.

Grafiek 9.3: Stellingen over de effecten van projectdeelname waarvoor verschillen zijn gevonden tussen deelnemers met een andere achtergrond in opleiding en werk

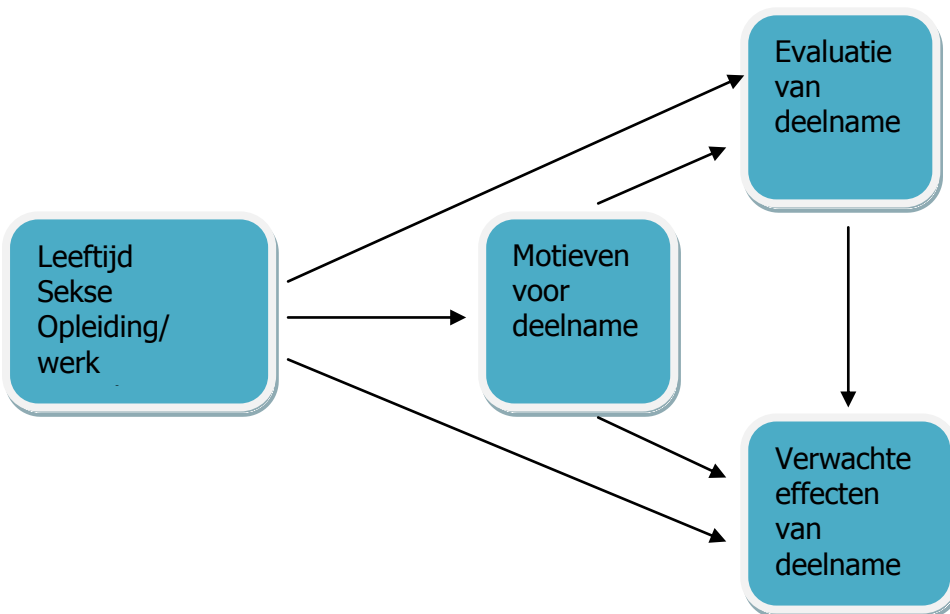

Omdat werkenden gemiddeld ouder zijn dan de scholieren, is het logisch dat we hier een aantal verschillen opnieuw tegenkomen: de werkenden scoren (net) als oudere deelnemers hoog op het ontmoeten van mensen die belangrijk zijn voor hun toekomst en het verkrijgen van inzicht in de maatschappij dankzij de projecten. Havisten en vwo'ers scoren daarop juist opvallend laag. Zij zijn voornamelijk meer bezig om toegelaten te worden tot een vakopleiding, wat voor de werkenden – maar ook de hoogst opgeleiden – van minder belang is. De vwo'ers scoren regelmatig het laagst en verwachten daarom het minst van de projecten als het gaat om vergroten van het zelfvertrouwen, inzicht in de maatschappij, het kiezen van de juiste opleiding of het juiste beroep, stimulans om de huidige opleiding af te maken, en bewustzijn van wat ze in hun verdere leven willen doen.

10. Oorzaken en gevolgen van motieven, evaluaties en verwachte effecten

In dit laatste hoofdstuk wordt een aantal causale analyses uitgevoerd. We brengen in kaart in hoeverre leeftijd, sekse en opleidingsniveau of werk van invloed zijn op de motieven voor deelname, de evaluaties van de projecten en de verwachte effecten. Daarnaast gaan we er van uit dat de motieven ook invloed zullen hebben op de evaluaties en verwachte effecten; wie om andere redenen deelneemt, zal het project vermoedelijk anders beoordelen omdat motieven samenhangen met wat men belangrijk vindt aan een project en wat men ervan verwacht. Tenslotte kunnen de evaluaties ook van invloed zijn op de verwachte effecten omdat de waargenomen kwaliteit van het project mede zal bepalen wat deelnemers eraan denken te hebben voor de toekomst. Onderstaande figuur 10.1 geeft de onderlinge samenhangen die we zullen onderzoeken weer.

Figuur 10.1: Modelmatige weergave van verwachte causale verbanden

Schaalconstructie

Om deze analyses uit te kunnen voeren, is het nodig efficiënt te werk te gaan. In de vragen is geïnformeerd naar negen motieven, zijn er vijftien stellingen voorgelegd die betrekking hebben op het project of de begeleiding, en dertien stellingen over de effecten van het project. Causale analyse veronderstelt dat alle relevante kenmerken of variabelen tegelijk in de modellen worden ingevoerd. Het opnemen van zoveel variabelen, die bovendien een sterke onderlinge samenhang zullen vertonen, zou de analyses weinig overzichtelijk en weinig robuust maken. Daarom zijn de variabelen per onderdeel (motieven, evaluaties, effecten) zoveel mogelijk samengevoegd tot schalen. Door stellingen die onderling sterk samenhangen op deze manier samen te voegen, krijgen we meer betrouwbare uitkomsten

die bovendien beter te interpreteren zijn. In plaats van vele losse variabelen als het ware onderling te laten concurreren om een deel van de variatie in de uitkomsten te voorspellen, worden via schaling de krachten juist gebundeld omdat samenhangende variabelen als schaal gezamenlijk één breder aspect representeren. Daarom hebben we onderzocht in hoeverre de stellingen voor de meting van motieven, evaluaties en verwachte effecten konden worden samengevoegd tot drie compactere sets.

Voor de constructie van de schalen is gebruik gemaakt van factoranalyse. Deze techniek stelt vast in hoeverre een bepaalde set variabelen kan worden opgedeeld in groepen die samen één onderliggende dimensie representeren. Zo blijkt dat de negen variabelen die de motieven van de deelnemers in kaart brengen, kunnen worden teruggebracht tot twee groepen. De eerste groep bestaat uit drie stellingen die betrekking hebben op het verlangen naar roem en succes:

Motieven schaal 1: Roem en Succes

- Ik wilde later prijzen op festivals e.d. winnen
- Ik wilde later beroemd worden
- Ik wilde later internationaal doorbreken

De sterke samenhang tussen de scores op deze stellingen betekent dat ze kunnen worden opgevat als drie uitingen van het zelfde onderliggende motief en daarom mogen worden samengevoegd tot een schaal. Deze schaal, berekend als de gemiddelde score op deze drie stellingen, blijkt inderdaad betrouwbaar te zijn; de betrouwbaarheidsmaat Cronbach's α bedraagt 0,82.⁹

Een tweede schaal voor motieven bestond uit de volgende vijf stellingen:

Motieven schaal 2: Zelfontplooiing

- Ik wilde me verder ontwikkelen
- Ik wilde met gelijkgestemden mijn kunstzinnige talenten ontwikkelen
- Ik wilde vaker aan het publiek laten zien wat ik kan
- Ik wilde mijn kansen vergroten om toegelaten te worden bij een kunstzinnige opleiding
- Ik wilde later een kunstzinnig of creatief beroep uitoefenen

De schaal op basis van deze vijf items is eveneens betrouwbaar ($\alpha = 0,66$). Waar de eerste schaal betrekking heeft op roem en succes, duiden deze items op een verlangen naar zelfontplooiing. Zo vallen de motieven uiteen in twee schalen of dimensies en kunnen we in de analyses verder met twee nieuwe (schaal)variabelen in plaats van 9 losse stellingen. Één stelling bleek in geen van beide schalen goed te passen: "Ik wilde ontdekken of het iets voor mij is". Dit motief wordt apart meegenomen in de analyses.

Een factoranalyse op de evaluatie-stellingen levert drie onderliggende dimensies op die we kunnen ombouwen naar schalen. De eerste bestaat uit stellingen die wijzen op een positieve

⁹ Over het algemeen wordt aangenomen dat een waarde tussen 0,6 en 1,0 betekent dat de betrouwbaarheid van een schaal voldoende is.

beoordeling van het leerproces, waarin de andere deelnemers ook een belangrijke rol spelen. We construeerden daarom een schaal ($\alpha = 0,83$)_bestaande uit de onderstaande zes items:

Evaluatie schaal 1: Samen leren

- De contacten met de andere deelnemers zijn meestal goed
- Het groepsproces helpt je om je verder te ontwikkelen
- Je ontmoet hier mensen die je passie delen
- Je leert er veel
- Je leert hier dingen die je nergens anders zou kunnen leren
- Je leert veel van de andere deelnemers

Een tweede schaal verenigt stellingen die betrekking hebben op de organisatie, aansluiting op het eigen niveau, en ruimte voor eigen ontwikkeling. Deze bestaat uit 4 items en heeft een betrouwbaarheid ($\alpha = 0,58$) die op het randje balanceert.

Evaluatie schaal 2: Ruimte voor individuele ontwikkeling

- Het is goed georganiseerd
- Je krijgt veel ruimte om je verder te ontwikkelen
- Er is genoeg ruimte voor eigen inbreng
- Het niveau sluit goed aan op wat je al kunt.

De twee items die samen de derde dimensie vormen ("het kost je heel veel tijd" en "je moet hard werken om mee te kunnen komen) lijken goed bij elkaar te passen, maar als we ze samenvoegen tot een schaalje bedraagt Cronbach's α slechts 0,51.¹⁰ Deze twee items nemen we daarom afzonderlijk op, zodat we uiteindelijk vier variabelen hebben om de evaluaties van de projecten in kaart te brengen; twee schalen en twee losse items.

De drie stellingen met betrekking tot de kwaliteit van de begeleiding rekenen we ook tot de evaluaties. Deze stellingen vormen samen een betrouwbare schaal ($\alpha = 0,75$):

Evaluatie schaal Begeleiding:

- De docenten/ begeleiders weten je enthousiast te maken
- De docenten/ begeleiders besteden veel aandacht aan elke deelnemer
- Je krijgt goede adviezen van docenten/ begeleiders/ juryleden over hoe je je verder kunt ontwikkelen

Tot slot blijken we drie schalen nodig te hebben om de stellingen over de verwachte effecten van projectdeelname afdoende te representeren. De eerste schaal ($\alpha = 0,85$) bestaat uit stellingen die vooral gaan over de stimulans en bewustwording dankzij het project tot stand komen:

Effecten schaal 1: Stimulans en bewustwording

- Je wordt je meer bewust van wat je wilt gaan doen op kunstzinnig of creatief gebied
- Je wordt je meer bewust van wat je in je verdere leven wilt doen

¹⁰ De correlatie tussen deze twee stellingen bedraagt 0,34. Dat is niet opvallend laag, maar bekend is dat Cronbach's α lager uitvalt naarmate een schaal uit minder items bestaat.

- Het stimuleert je om je school of studie af te maken.
- Het helpt je straks de juiste opleiding of het juiste beroep te kiezen
- Het helpt je om toegelaten te worden tot vakopleidingen
- Het helpt je bij de keuze om amateur te blijven of professional te worden

De tweede schaal betreft verwachte effecten met betrekking tot het netwerk en, wat breder, inzicht in de maatschappij, waardoor men als talent verder kan komen. Deze schaal ($\alpha = 0,65$) bestaat uit de volgende vier stellingen:

Effecten schaal 2: Netwerk

- De sociale contacten die je opdoet zijn erg belangrijk
- Je krijgt meer inzicht in hoe de maatschappij in elkaar zit
- Je ontmoet mensen die belangrijk kunnen zijn voor jouw mogelijkheden in de toekomst
- Het helpt je straks om (inter)nationaal door te breken

De laatste schaal ($\alpha = 0,71$) bestaat uit twee stellingen die te maken hebben met de groei van het zelfvertrouwen dankzij deelname:

Effecten schaal 3: Zelfvertrouwen

- Je wordt minder onzeker bij optredens
- Je krijgt er meer zelfvertrouwen door

Er bleef één stelling over die niet in een schaal ondergebracht kon worden: "Je krijgt door deelname een meer realistisch beeld van je eigen talenten". Deze stelling zullen we apart opnemen in de analyses.

Causale analyse: Motieven

We onderzoeken nu eerst waar verschillen in motivaties van de deelnemers aan kunnen worden toegeschreven. De voorspellers in deze analyse zijn leeftijd, geslacht, of men een opleiding volgt (en zo ja: welke) of werkt, en tot welke discipline het betreffende talentontwikkelingsproject behoort. Voor leeftijd hanteren we één variabele met de vijf bekende categorieën: 14 jaar en jonger; 15-16 jaar; 17-18 jaar; 19-21 jaar; 22 jaar en ouder. Door deze categorieën te hanteren voorkomen we dat *outliers* de resultaten beïnvloeden, aangezien de oudste drie respondenten 31, 39 en 53 jaar zijn. Geslacht is gecodeerd als 1 (man) en 2 (vrouw), zodat een positief effect van dit kenmerk duidt op een hogere score voor meisjes. Voor opleiding / werk zijn de antwoordcategorieën: 1 (mbo of lager)¹¹; 2 (havo); 3 (vwo/ gymnasium); 4 (hbo / universiteit); 5 (werkend). De disciplines zijn klassiek, theater, urban, popmuziek en multidisciplinair. In aanvulling op de discipline van het project waaraan men deelneemt, zijn aanvullende analyses verricht waarin projecten zijn getypeerd aan de hand van een ander kenmerk, namelijk de looptijd. Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen kortlopende projecten (de Grote Prijs, de Kunstbende, Spin Off en Epitome Entertainment) en langlopende projecten (de overigen). De resultaten hiervan

¹¹ Hieronder vallen degenen met speciaal voortgezet onderwijs, vmbo, praktijkonderwijs en mbo

zullen niet in aparte tabellen worden getoond, maar wel genoemd bij de afhankelijke variabelen waarop dit projectkenmerk van invloed was.

Voor leeftijd en sekse kunnen we volstaan met één variabele in de modellen. Voor opleiding of werk en voor discipline lukt dat niet. De invloed van deze kenmerken kan alleen worden weergegeven door een onderlinge vergelijking van de antwoordcategorieën omdat deze categorieën kwalitatief anders zijn. Per kenmerk wordt er daarom steeds één categorie aangewezen als referentiecategorie, die dient als vergelijkingsbasis op grond waarvan onderlinge verschillen kunnen worden weergegeven. Voor opleiding / werk en discipline voeren we zo een set van zogenaamde dummy-variabelen in, waarvan de effecten moeten worden geïnterpreteerd als het verschil met de referentiecategorieën die steeds onder de tabel staan vermeld. Voor alle variabelen geldt dat de effecten de invloed van het betreffende kenmerk weergeven onder constanthouding van alle andere kenmerken die in het model zijn opgenomen. De effecten zijn steeds weergegeven als gestandaardiseerde coëfficiënten (β), wat betekent dat ze onderling vergeleken kunnen worden omdat de verschillen in antwoordcategorieën zijn geneutraliseerd. Zo kunnen we bijvoorbeeld direct zien of sekse een betere voorspeller is dan leeftijd, ondanks de uiteenlopende meeteenheden.

Tabel 10.1: Regressie van Motieven op leeftijd, sekse, opleiding/ werk en discipline

Motief:	Roem & succes	Zelfontplooiing	Iets voor mij?
Leeftijd	-0,131 *	0,007	0,148 *
Sekse	-0,085 *	0,001	0,068
Dum1: havo ¹	-0,121 *	-0,059	0,009
Dum1: vwo/ gymn. ¹	-0,268 ***	-0,207 **	-0,074
Dum1: hbo / univ. ¹	-0,186 **	-0,088	-0,100
Dum1: werkend ¹	-0,140 *	-0,074	-0,138 *
Discipline: klassiek ²	-0,061	-0,019	-0,078
Discipline: urban ²	0,211 ***	0,056	-0,052
Discipline: popmuziek ²	0,172 ***	0,032	-0,122 **
Discipline: multi ²	0,125 **	0,003	-0,139 **
Adjusted R ²	15,2%	1,8%	2,8%

¹ Referentiecategorie = mbo of lager * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

² Referentiecategorie = theater

De analyse van de motieven is weergegeven in tabel 10.1. Samen verklaren de in het model opgenomen predictoren 15,2% van de variatie in de scores van de deelnemers op het eerste motief: roem en succes. De effecten van leeftijd en sekse op dit motief zijn negatief, wat betekent dat oudere deelnemers en meisjes minder deelnemen om later roem en prijzen te vergaren dan jongere deelnemers en jongens.

De kenmerken die horen bij de eerste reeks dummy-variabelen zijn in de tabellen aangeduid met "Dum1". De referentiecategorie is de groep respondenten met het laagste opleidingsniveau (ten hoogste mbo). De effecten voor de serie Dum1-variabelen geven het gecontroleerde verschil met deze groep weer. Alle vier de Dum1-variabelen in het model

vertonen een significant negatief effect, wat betekent dat de vier groepen die zij representeren allemaal significant lager scoren op het motief roem en succes dan de laagst opgeleide categorie. Het grootste verschil met de lager opgeleiden vertonen de deelnemende scholieren die vwo of gymnasium volgen ($\beta = -0,268$), gevolgd door de deelnemers die aan een hbo of universiteit studeren ($\beta = -0,186$). De verschillen met de havisten en werkenden zijn kleiner, maar ook zij zijn significant minder uit op roem en succes dan de groep die ten hoogste mbo volgt.

Verschillen tussen de disciplines zijn eveneens via dummy-variabelen in kaart gebracht, met theater als referentiecategorie. De deelnemers aan projecten voor klassieke muziek scoren niet significant anders op het eerste motief dan de deelnemers aan theater. Deelnemers aan projecten op het gebied van urban, popmuziek en multidisciplinair scoren significant hoger. Deze meer populaire kunstvormen trekken kennelijk meer deelnemers die van plan zijn roem en succes te vergaren met hun talent dan klassieke muziek en theater. Deze analyse toont aan dat de verschillen tussen de disciplines niet kunnen worden toegeschreven aan andere gemeten kenmerken die met de keuze voor een discipline samenhangen. Deelnemers aan urban projecten scoren niet hoger op dit motief omdat ze gemiddeld vaker lager opgeleid zijn (zie tabel 3.2) en de hogere score voor deelnemers aan popprojecten kan niet worden toegeschreven aan het feit dat hier jongens oververtegenwoordigd zijn (zie grafiek 2.2). Andere kenmerken van de projecten dan verschillen in leeftijd, geslacht en opleidingsniveau van de deelnemers zijn verantwoordelijk voor de uiteenlopende scores op het motief roem en succes. De looptijd van de projecten lijkt hier wel een belangrijke rol te spelen. De aanvullende analyse waarbij het onderscheid naar discipline is vervangen door looptijd, liet zien dat roem en succes relevantere motieven zijn bij de kortlopende projecten.¹²

Het tweede motief, zelfontplooiing, laat zich minder goed voorspellen op basis van de gehanteerde predictoren. Hoewel er gemiddeld hoog gescoord wordt op de motieven die tot deze schaal behoren (zie grafiek 7.3), zijn de onderlinge verschillen gering. Alleen het effect van het volgen van vwo/ gymnasium is significant; deze groep scoort daarmee lager op zelfontplooiing als belangrijk motief dan degenen die mbo of lager volgen. Dat is opvallend, omdat ze ook op het eerste motief het laagst scoren. Kennelijk is deze groep over de hele linie wat minder fanatiek of ambitieus; een tendens die ook al zichtbaar werd in grafiek 7.5.

Het derde motief, uitzoeken of het project iets voor mij is, komen we vaker tegen bij de oudere deelnemers, maar minder vaak bij de werkenden dan bij de deelnemers die nog studeren. Het lijkt daarmee een motief dat vooral speelt bij deelnemers die zich afvragen of ze serieus werk willen maken van hun talentontwikkeling. Het speelt minder bij popmusici of deelnemers aan de kunstbende, waar de projecten meer de vorm hebben van wedstrijden of (groeps)coaching en daarmee wat minder commitment lijken te vereisen van de deelnemers. We zien dit ook terug in de aanvullende analyse, waaruit een positief effect van looptijd op dit motief naar voren komt.

¹² Wanneer zowel de discipline-indeling als de looptijd in het model worden opgenomen, verdwijnt het verschil tussen multidisciplinair (feitelijk de Kunstbende) en theater en blijft het effect van urban maar net ($p=0,049$) significant.

Causale analyse: Evaluaties

In tabel 10.2 zijn de analyses van de evaluaties weergegeven. Naast de predictoren van de vorige analyse, die ook hier een rol kunnen spelen, zijn ook de drie motieven opgenomen, conform het model van figuur 10.1.

De linker kolom toont de effecten op de mate waarin de deelnemers enthousiast zijn over de kansen en de context die het project hen biedt om samen met anderen veel te leren.

Leeftijd, geslacht en opleiding of werk hebben daar geen directe invloed op. Er zijn wel verschillen tussen de disciplines: deelnemers aan urban projecten en aan de Kunstbende scoren beduidend lager dan degenen die klassiek, theater of pop doen. Als we discipline vervangen door looptijd, zien we bovendien lagere scores voor deelnemers aan kortlopende projecten. Wie, los van de discipline, deelneemt met het oog op roem en succes is eveneens minder enthousiast over het aspect (samen) leren. Deelnemers die meer gedreven worden door de wens zichzelf te ontplooien of om uit te zoeken of het project iets voor hen is, zijn juist enthousiaster. Samen slagen deze kenmerken erin om de variatie in de tevredenheid op dit onderdeel voor 18% te verklaren. De effecten laten duidelijk zien dat de wens tot zelfontplooiing ($\beta = 0,263$) de belangrijkste voorspeller is van de evaluatie van het samen leren.

Tabel 10.2: Regressie van evaluaties op leeftijd, sekse, opleiding/werk, discipline en motieven

Evaluatie:	Samen leren	Ruimte ind. Ontwikk.	Hard werken	Veel tijd	Begeleiding/ docenten
Leeftijd	0,073	0,065	0,096	,159 *	-0,004
Sekse	-0,004	0,022	-0,044	-,047	-0,028
Dum1: havo ¹	0,037	0,041	-0,090	,120 *	0,058
Dum1: vwo/gymn. ¹	-0,079	-0,054	-0,068	-,003	-0,070
Dum1: hbo/ univ. ¹	-0,034	0,019	-0,229 **	-,102	0,002
Dum1: werkend ¹	-0,033	-0,030	-0,100	,008	-0,053
Discipline: klassiek ²	0,052	-0,129 *	0,240 ***	,068	-0,089
Discipline: urban ²	-0,144 **	-0,132 *	0,084	-,140 *	-0,073
Discipline: pop ²	-0,039	0,082	0,095 *	-,034	0,017
Discipline: multi ²	-0,194 ***	-0,035	-0,076	-,111 *	-0,090 *
M1: Roem & succes	-0,216 ***	-0,134 **	0,036	-,046	-0,193 ***
M2: Zelfontplooiing	0,263 ***	0,176 ***	0,088	,089	0,193 ***
M3: Iets voor mij?	0,138 ***	0,094 *	0,073	-,009	0,045
Adjusted R ²	18,2%	6,2%	7,6%	4,3%	5,6%

¹ Referentiecategorie = mbo of lager

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

² Referentiecategorie = theater

De andere onderdelen die geëvalueerd zijn laten zich wat minder goed verklaren, maar vertonen ook een aantal interessante significante effecten. De waardering voor de ruimte voor eigen ontwikkeling is het laagst bij klassieke – en urban projecten. Bij klassiek hoeft dat niet te verbazen omdat de individuele speelruimte, alsmede de mogelijkheid om de begeleiding op het individu aan te passen, nu eenmaal beperkter is wanneer men deel uitmaakt van een orkest en partituren moet spelen. Waarom de urban projecten hier ook

lager op scores, laat zich minder goed verklaren uit de aard van de discipline. Daarnaast zijn ook hier de motieven van belang voor de evaluatie en wijzen de resultaten in dezelfde richting als bij het samen leren: roem en succes als motief trekt de evaluatie van het project omlaag terwijl zelfontplooiing en uitzoeken of het iets voor mij is motieven zijn die de evaluatie van het project juist ten goede komen.

Het feit dat de deelnemers aan klassieke projecten minder ruimte voor eigen ontwikkeling en aansluiting op hun niveau ervaren, past bij de observatie dat zij opvallend hoog scoren op 'hard werken'. Ze verschillen daarin sterk van de theatergroep. Ook popmusici geven aan harder te moeten werken dan de deelnemers aan theaterprojecten, zij het in veel mindere mate. Degenen die een opleiding aan hbo of universiteit volgen, vinden het minst dat er hard gewerkt moet worden.

Het feit dat de stellingen 'je moet hard werken om mee te kunnen komen' en 'het kost je heel veel tijd' niet samengevoegd konden worden tot een schaal, blijkt ook uit de bevinding dat ze door andere factoren beïnvloed worden. Oudere deelnemers en havisten vinden vaker dat het project heel veel tijd kost. Deelnemers aan urban - en multidisciplinaire projecten vinden juist minder vaak dat ze er veel tijd aan kwijt zijn. Dat blijkt ook te gelden voor deelnemers aan kortlopende projecten.

De kwaliteit van de begeleiders of docenten wordt door deelnemers aan multidisciplinaire projecten significant minder goed gewaardeerd dan door deelnemers aan theaterprojecten. Dit effect is echter maar net significant ($p \leq 0,049$) en blijkt eigenlijk te kunnen worden verklaard door de korte looptijd van de Kunstbende. Looptijd heeft namelijk een sterk positief effect op de evaluatie van de kwaliteit van de docenten. Belangrijker zijn ook hier weer de motieven: wie roem en succes zoekt is beduidend minder tevreden, wie zelfontplooiing als motief heeft is veel meer tevreden over adviezen, aandacht en enthousiasmerende aanpak van de docenten.

Causale analyse: Effecten

Tabel 10.3 geeft de effecten weer op de vier verwachte effecten van deelname aan de projecten. In deze modellen zijn, naast de predictoren uit tabel 10.2, ook de vijf evaluatieonderdelen meegenomen.

Het eerste verwachte effect betreft stimulans om de juiste vervolgstappen te zetten en bewustwording van de eigen wensen en mogelijkheden. Respondenten vanuit popprojecten verwachten het minst dat hun deelname een dergelijk effect zal hebben. Degenen voor wie zelfontplooiing een belangrijker motief vormde, door wie het samen leren als positiever is ervaren en die vinden dat ze harder moesten werken, zijn van mening dat het project meer bijdraagt aan bewustwording en dat ze meer gestimuleerd zijn.

Voordelen die het project oplevert in termen van het netwerk en de kansen die daarmee gepaard gaan, worden het meest gezien door deelnemers aan projecten voor klassieke muziek. Daarnaast zien we dat de motieven "roem en succes" en "zelfontplooiing" hier bij uitzondering hand in hand gaan; netwerkeffecten worden meer verwacht door deelnemers die op beide motieven hoger scoren. Het is niet verwonderlijk dat positieve evaluaties van het samen leren en de begeleiding eveneens de verwachting voeden dat het project

bijdraagt aan de vorming van een relevant netwerk, waar zowel andere deelnemers als de docenten onderdeel van kunnen zijn.

Tabel 10.3: Regressie van verwachte effecten op leeftijd, sekse, opleiding/werk, discipline, motieven en evaluaties

Verwacht effect:	Stimulans/be- wustwording	Netwerk	Zelfvertrouwen	Realistisch beeld talent
Leeftijd	-0,127	0,055	-0,172 *	-0,066
Sekse	-0,010	-0,003	-0,020	-0,004
Dum1: havo ¹	0,009	-0,047	0,004	0,017
Dum1: vwo/gymn. ¹	-0,044	-0,094	-0,049	0,079
Dum1: hbo/ univ. ¹	0,087	-0,054	0,074	-0,005
Dum1: werkend ¹	0,096	0,072	0,141 *	0,061
Discipline: klassiek ²	0,054	0,137 **	-0,152 **	0,070
Discipline: urban ²	-0,010	0,098	-0,075	0,109 *
Discipline: pop ²	-0,093 *	0,041	-0,084	0,050
Discipline: multi ²	-0,010	0,027	0,009	0,062
M1: Roem & succes	0,030	0,175 ***	0,035	0,033
M2: Zelfontplooiing	0,372 ***	0,113 **	0,029	0,199 ***
M3: Iets voor mij?	-0,004	-0,008	0,060	0,077
E1: Samen leren	0,183 **	0,259 ***	0,279 ***	0,147 *
E2: Ind. ontwikk.	0,035	0,070	-0,013	0,104
E3: Hard werken	0,088 *	0,059	0,014	0,110 *
E4: Veel tijd	0,022	0,032	-0,090 *	-0,008
E5: Begeleiding	0,072	0,138 **	0,143 **	0,193 ***
Adjusted R ²	28,4%	29,5%	16,5%	24,6%

¹ Referentiecategorie = mbo of lager

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

² Referentiecategorie = theater

Het bevorderen van het zelfvertrouwen is wat belangrijker voor jongere deelnemers en voor werkenden. Het speelt het minst een rol bij klassieke muzikanten. Het zelfvertrouwen gaat verder omhoog wanneer deelnemers het samen leren en de begeleiding als positiever hebben gewaardeerd. Wie aangeeft meer tijd te hebben besteed aan het project, scoort juist wat lager op de mate waarin met zelfvertrouwen toeneemt.

Ten slotte zien we dat deelname vooral voor respondenten van urban projecten een realistischer beeld op de eigen talenten verschaft. Hoewel deelname aan kortlopende projecten slechts een klein positief effect heeft op het verkrijgen van een realistisch beeld ($p = 0,047$), zien we wel dat looptijd het positieve effect voor urban kan verklaren. Het positieve effect voor urban kan dus worden toegeschreven aan het feit dat twee van de urban projecten, Spin Off en Epitome, kortlopende projecten zijn. Wie vanuit zelfontplooiingsmotieven deelneemt, ziet dat realistischer beeld ook duidelijker als effect van het project. Een positievere waardering voor de aspecten samen leren en begeleiding maakt de inschatting van de eigen kwaliteiten eveneens reëler. Wie aangeeft harder te hebben moeten werken om mee te kunnen komen, heeft daarmee ook een beter zicht op het eigen kunnen verkregen.

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST VOLGONDERZOEK TALENTONTWIKKELING, PEILING 1

1. Volgens onze gegevens doe jij mee of heb je meegedaan aan een van de onderstaande projecten of programma's. Welke is of was dat?

- De Grote Prijs van Nederland
- Don't Hit Mama
- DOX
- Epitome Entertainment
- Jeugd Orkest Nederland
- Kunstbende
- NJO
- Popsport
- Prinses Christina Concours
- Het Ricciotti Ensemble
- Solid Ground
- Stichting Spin Off
- Vocaal Talent Nederland
- Jeugdtheaterhuis Zuid Holland
- NiznO
- De Noorderlingen
- Meeuw Theaterschool
- anders, nl.....

2. Ik ben

- vrouw man

3. In welk jaar ben je geboren?

....

4. Zit je op school of studeer je fulltime?

- ja nee (door naar vraag 8)

5. Wat voor onderwijs volg je?

☐ speciaal voortgezet onderwijs	☐ praktijkonderwijs
☐ vmbo	☐ middelbaar beroepsonderwijs (mbo, ROC)
☐ havo	☐ hoger beroepsonderwijs
☐ vwo/ gymnasium	☐ universiteit
☐ ander onderwijs, namelijk	

Bij havo en vwo: Heb je al een profiel gekozen?

- ja nee

Bij ja: Welk profiel?

☐ Natuur en techniek	☐ Economie en maatschappij
☐ Natuur en gezondheid	☐ Cultuur en maatschappij

Bij vmbo: Heb je al een leerweg gekozen?

- ja nee

Bij ja: Welke leerweg?

- Basisberoepsgerichte leerweg (BB)
- Kaderberoepsgerichte leerweg (KB)
- Gemengde leerweg (GL)
- Theoretische leerweg (TL)

Bij mbo: Wat voor opleiding doe je?

- een kunstzinnige of creatieve opleiding, namelijk
- een andere opleiding, namelijk

Bij hbo: Wat voor opleiding doe je?

- conservatorium
- toneelacademie
- dansacademie
- kunstacademie
- een andere opleiding, namelijk

Bij conservatorium:

- bachelor opleiding
- masteropleiding
- vooropleiding conservatorium
- jong talent klas

Bij universiteit: Wat voor studie volg je?

- een opleiding op het gebied van kunst en cultuur, namelijk
- een andere opleiding, namelijk

6. Weet je al of je na je huidige school of studie (nog) een volgende opleiding gaat doen?

- ja
- nee, dat weet ik (nog) niet
- ik ga hierna geen voltijds onderwijs meer volgen
- ik werk al

Bij ja: Is dat een opleiding op kunstzinnig gebied (dus: muziek, dans, theater e.d.)?

- ja, een opleiding op het gebied van kunst en cultuur
- nee, een andere opleiding
- weet ik (nog) niet

Bij ja: Wat is het niveau van deze opleiding?

- mbo
- hbo
- post-hbo
- universitair
- postuniversitair
- anders, namelijk
- weet ik (nog) niet

7. Heb je al een idee wat je later wilt worden?

- ja, zeker
- ja, wel zo'n beetje
- nee, geen idee

Bij ja: Is dat iets op kunstzinnig gebied of iets anders?

- iets op kunstzinnig gebied
- iets anders, namelijk

Bij iets anders: **Wil je je in je vrije tijd wel op kunstzinnig gebied blijven ontwikkelen?**

- Ja, zeker
- Dat weet ik nog niet
- Nee

8. Wat is de beste omschrijving van je huidige situatie?

- Werk in loondienst/ dienstverband
- Zelfstandige/ freelancer/ zzp'er
- Een combinatie van loondienst en freelance werk
- Werkzoekend
- Een combinatie van werk-werkzoekend
- Anders, nl.....

Bij eerste drie antwoordcategorieën: **Heb je werk in de kunstzinnige of creatieve sector?**

- Ja
- Deels
- Nee

Bij ja en deels: **Wat voor werk is dat?** (je kunt meerdere antwoorden aankruisen)

- Scheppend/ uitvoerend kunstenaar/ vormgever/ ontwerper
- Docent aan regulier onderwijs, muziekschool/ creativiteitscentrum, privéonderwijs
- Beleidsmatig/ management/ organisatorisch medewerker
- Anders, nl.

Bij werkzoekend en combinatie werk-werkzoekend: **Zoek je werk in de kunstzinnige of creatieve sector?**

- Ja, liefst wel
- Maakt me niet uit
- Nee

Bij ja: **Wat voor werk zoek je?** (je kunt meerdere antwoorden aankruisen)

- Scheppend/ uitvoerend kunstenaar/ vormgever/ ontwerper
- Docent aan regulier onderwijs, muziekschool/ creativiteitscentrum, privéonderwijs
- Beleidsmatig/ management/ organisatorisch medewerker
- Anders, nl.

9. Hoe vaak ben jij het afgelopen jaar in *je vrije tijd* (dus niet in het kader van school of studie) naar de volgende culturele voorstellingen en instellingen geweest?

	geen enkele keer	1x per jaar	2-3x per jaar	4-11x per jaar	1 keer per maand of vaker
Toneel/ theater/ cabaret voorstelling					
Dansvoorstelling/ ballet					
Klassieke muziek/ opera/ operette					
Pop, blues, rock, jazz, wereldmuziek e.d.					
Urban, hiphop of rap optreden					
Musical					
Dancefeest, houseparty, technofeest e.d.					
Bioscoop/ filmhuis					
Kunstgalerie/ kunstexpositie (beeldende kunst, mediakunst, grafische vormgeving e.d.)					
Museum (kunst, geschiedenis, mode, architectuur e.d.)					
Literaire avond/ voorleesavond					

10. Wat heb je de afgelopen twaalf maanden (of een deel daarvan) gedaan om je kunstzinnige talenten te ontwikkelen? *Het gaat hier dus niet om het bijwonen van concerten, naar de film of naar een tentoonstelling, maar om dingen waar je actief mee bezig bent: je mag meerdere antwoorden aanklikken.*

- een instrument bespelen
- zingen, rappen
- toneelspelen (theater en performance)
- dansen (ballet, moderne dans, streetdance, breakdance e.d.)
- cabaret, stand-up comedy
- schilderen, tekenen, grafisch zonder computer
- beeldhouwen, boetseren, potten bakken sieraden maken e.d.
- film maken, videokunst, grafisch ontwerp met de computer, fotografie
- schrijven (gedichten, verhalen, rapteksten, weblogs schrijven e.d.)
- anders, namelijk

11. Hoeveel uur per week besteed je gemiddeld aan deze activiteiten?

☐ 0 – 2 uur per week	☐ 16 – 20 uur per week
☐ 3 – 5 uur	☐ 21 – 25 uur per week
☐ 6 – 10 uur per week	☐ 26 – 30 uur per week
☐ 11 – 15 uur per week	☐ 0 meer dan 30 uur per week

12. Hoeveel jaar ben je hier al mee bezig?

.. jaar

13. Wie stimuleren jou en/ of hebben jou gestimuleerd bij de ontwikkeling van jouw kunstzinnige talenten?

	helemaal niet	een beetje	veel	niet van toepassing
Ouders/ familie				
Docent/leerkracht op school				
Docent(en)/ begeleider(s) waar ik buiten school (in de vrije tijd) les van krijg				
Vriend(en)/ vriendin(nen)				
Iemand anders/ anderen, namelijk				

De volgende vraag gaat over¹³

14. In welk jaar ben je gestart of wanneer heb je deelgenomen?

....

15. Had je je al eens eerder opgegeven of auditie gedaan?

0 ja 0 nee 0 anders, nl.....

16. Kun je kort aangeven wat je verwachtte van je deelname?

17. Zijn je verwachtingen (tot nu toe) uitgekomen?

0 ja 0 deels 0 nee 0 anders, nl.....

Toelichting:

18. Heb je vroeger deelgenomen aan lessen, oefeningen, repetities en/of cursussen onder leiding van een docent of een professional? (je kunt meerdere antwoorden aankruisen)

0 ja, bij een instelling/ gezelschap
0 ja, bij een particuliere docent
0 nee
0 anders, namelijk

Bij ja, een instelling/ gezelschap: Wat voor instelling/ gezelschap was dat?

0 Kunstencentrum, nl.....
0 Muziekschool, nl.....
0 Hiphopcentrum, nl.....
0 Orkest, nl.
0 Theatergroep, nl.....
0 Theaterschool, nl.....
0 Anders, nl.

19. Heb je dit jaar ook nog deelgenomen aan andere activiteiten om je talenten te ontwikkelen en/ of te tonen?

0 een wedstrijd/ concours, nl.....
0 een orkest, nl.....
0 een theatergroep, nl....
0 een urban/ hiphop groep, nl.....
0 activiteiten op Internet/ you tube e.d., nl.....
0 nog iets anders, nl.....
0 nee

¹³ Hier wordt automatisch het project/ programma van vraag 1 vermeld.

20. Wie hebben jou aangemoedigd om te gaan deelnemen (je mag meerdere antwoorden aanklikken)

- Een docent op school
- Iemand op het kunstencentrum/ muziekschool/ theaterschool waar ik les had
- Mijn ouders
- Een van mijn vrienden
- Anderen, namelijk:
- Niemand heeft mij aangemoedigd

21. Hieronder staat een aantal mogelijke redenen om aan het project mee te doen. Kun je bij elke reden aangeven hoe belangrijk of onbelangrijk die is?

	niet belangrijk	een beetje belangrijk	tamelijk belangrijk	heel belangrijk	weet niet
Ik wilde ontdekken of het iets voor mij is.					
Ik wilde me verder ontwikkelen					
Ik wilde met gelijkgestemden mijn kunstzinnige talenten ontwikkelen					
Ik wilde vaker aan het publiek laten zien wat ik kan.					
Ik wilde later prijzen op festivals e.d. winnen					
Ik wilde mijn kansen vergroten om toegelaten te worden bij een kunstzinnige opleiding					
Ik wilde later een kunstzinnig of creatief beroep uitoefenen					
Ik wilde later beroemd worden					
Ik wilde later internationaal doorbreken					

Nog een andere reden, namelijk

22. Kun je aangeven wat je ervaringen tot nu toe zijn (of waren) met

Het project/ programma

	volstrekt <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	deels eens, deels niet mee eens	mee eens	<u>helemaal</u> mee eens	weet (nog) niet/ niet van toepassing
Het is goed georganiseerd						
Het kost je heel veel tijd						
Je krijgt veel ruimte om je verder te ontwikkelen						
Je moet hard werken om mee te kunnen komen						
Er is genoeg ruimte voor eigen inbreng						
Het niveau sluit goed aan op wat je al kunt.						
De contacten met de andere deelnemers zijn meestal goed						
Het groepsproces helpt je om je verder te ontwikkelen						
Je ontmoet hier mensen die je passie delen						
Je leert er veel						
Je leert hier dingen die je nergens anders zou kunnen leren						
Je leert veel van de andere deelnemers						

De begeleiding

	volstrekt <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	deels eens, deels niet mee eens	mee eens	<u>helemaal</u> mee eens	weet (nog) niet/ niet van toepassing
De docenten/ begeleiders weten je enthousiast te maken						
De docenten/ begeleiders besteden veel aandacht aan elke deelnemer						
Je krijgt goede adviezen van docenten/ begeleiders/ juryleden over hoe je je verder kunt ontwikkelen						

De effecten

	volstrekt <u>niet</u> mee eens	niet mee eens	deels eens, deels niet mee eens	mee eens	<u>helemaal</u> mee eens	weet (nog) niet/ niet van toepassing
Je krijgt door deelname een meer realistisch beeld van je eigen talenten.						
Je wordt minder onzeker bij optredens						
Je wordt je meer bewust van wat je wilt gaan doen op kunstzinnig of creatief gebied						
De sociale contacten die je opdoet zijn erg belangrijk						
Je wordt je meer bewust van wat je in je verdere leven wilt doen						
Het stimuleert je om je school of studie af te maken.						
Het helpt je straks de juiste opleiding of het juiste beroep te kiezen						
Het helpt je om toegelaten te worden tot vakopleidingen						
Het helpt je bij de keuze om amateur te blijven of professional te worden						
Je krijgt meer inzicht in hoe de maatschappij in elkaar zit						
Je ontmoet mensen die belangrijk kunnen zijn voor jouw mogelijkheden in de toekomst						
Het helpt je straks om (inter)nationaal door te breken.						
Je krijgt er meer zelfvertrouwen door						

Bedankt voor het invullen. De komende drie jaar vragen we je elk jaar een vragenlijst in te vullen.